

**วิจัยนาการและความแตกต่างกันภายในของระบบสังคมเกษตร
การผลิตยางพารา¹
บริเวณผึ้งตะวันตกของสุ่มน้ำท่าเลสาปสังขลา**

สมยศ ทุ่งหว้า และ ศรีรัชต์ ทุ่งหว้า
ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

เอกสารงานวิจัยฉบับนี้เสนอผลการวิจัยเพื่อทำความเข้าใจผลลัพธ์ของระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราทางผึ้งตะวันตกของสุ่มน้ำท่าเลสาปสังขลา ผลการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากหลายด้านได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิจากทั้งหน่วยงานราชการและเอกชน ข้อมูลปฐมภูมิโดยการเลือกศึกษา訪問ทางๆ ใน 3 หมู่บ้าน การสัมภาษณ์เกษตรกรรอบพื้นที่ศึกษาโดยมีชั้นตอนในการดำเนินงานได้แก่ การกำหนดเขตในเวศเกษตร พัฒนาปรับปรุงกระบวนการของระบบสังคมเกษตร ศึกษาประวัติและแนวโน้มของฟาร์ม รวมทั้งตัดสินใจเลือกฟาร์มที่ต้องมาศึกษาวิเคราะห์การดำเนินงาน ผลการศึกษาสรุปได้ว่าระบบการผลิตทางการเกษตรไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมากนัก รวมทั้งระบบไม่ประสบภาวะวิกฤติที่มากماayanทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการเกษตรผลิตอย่างทันทีทันใด ความทันสมัยของการเกษตรในห้องถินไม่ว่าจะเป็นการทำ darmารวมทั้งการผลิตยางพาราเกิดขึ้นเพื่อการเข้าไปใช้ยังทางการค้ากับเศรษฐกิจโลกภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดความแตกต่างกันภายในกลุ่มคนในระบบสังคมเกษตรกร การผลิตยางพารา ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างทางด้านผลิตภัพของแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรแต่ละประเภท รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้าง-ลูกจ้างในระบบ ผลการศึกษาทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางพัฒนาระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับฟาร์มเพื่อความมีการพัฒนาระบบสังคมเกษตรกรที่ดี ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเกษตรกรอย่างจริงจัง การพัฒนาคุณภาพยางแผ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลกในอนาคต การใช้นโยบายลดราคาปัจจัยการ ผลิตทั้งทางด้านปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางเคมี รวมทั้งปัจจัยทางกายภาพด้วยการอับยั้งไม่ให้แรงงานในห้องถินต้องออกไปสู่ระบบอุตสาหกรรมเร็วก่อนไป โดยการให้ความสำคัญกับเกษตรกรประเทศไทยที่มีความสามารถในการออมน้อยกว่า และประการสุดท้ายการพัฒนาระบบการปลูกพืชและการทำเกษตรที่สอดคล้องกับแนวโน้มในอนาคตของระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพารา ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเกษตรกร

บทนำ

ในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ระบบการผลิตและอย่างในภาคใต้เกี่ยวกับพืชยืนต้นได้ถูกพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งยางพาราซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญมากจนมีผู้ประเมินว่า การเจริญเติบโตทางการเกษตรในภาคใต้ ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2503-2533 ตกเฉลี่ยประมาณร้อยละ 6 ต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 4.1 ต่อปี ในภาคกลางนั้นก็คือขึ้นน่องจากการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ปลูกยางพาราพันธุ์ใหม่เป็นหลัก

เทคโนโลยี เกี่ยวกับการปลูกยางพาราได้รับการนำเสนอโดยองค์กรของรัฐผ่านการให้ทุนการอุดหนุนการปลูกยางพันธุ์ใหม่ทุกแห่งที่พัฒนาอย่างดี ทำให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มมากขึ้น เช่น การใส่ปุ๋ย ดังแต่เริ่มการปลูกจนกระทั่งรับประทานได้ การใช้ยาฆ่าแมลงภายในระหว่างระยะ การใช้สารเคมีป้องกันการนำของปลูกยางเป็นต้น นอกจากนี้ระบบการบริหารยางมีการเปลี่ยนแปลงในเกษตรกรเป็นจำนวนมาก จากการบริหารทุกวันมาเป็นการวันการบริหารในบางวันพื้อไม่ให้ดันยางสื่อมโยงริบบ์ สิ่งเหล่านี้มีผลทำให้ผลิตภัณฑ์ของการปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นจากอดีตมาก คือผลผลิตเพิ่มขึ้นประมาณ 3-5 ท่าจากอดีต อย่างไรก็ตามการพัฒนาการผลิตของระบบนี้ในประเทศไทยต่างกับประเทศเพื่อนบ้านคือประเทศไทย เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรดับพื้นที่ ทำให้การปลูกยางพาราไม่สามารถเกิดขึ้นได้ แต่ในประเทศไทยมีการพัฒนาการผลิตของระบบการผลิตยางพาราโดยมากเกิดจากฟาร์มโดยทั่วไปจะมีกรรมการเกษตรหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะกิจกรรมนาข้าวและสวนยางพาราในขณะที่การผลิตในประเทศไทย เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรดับพื้นที่ ทำให้การปลูกยางพาราไม่สามารถเกิดขึ้นได้ แต่ในประเทศไทยมีการพัฒนาการผลิตของระบบการผลิตยางพาราโดยมากเกิดจากฟาร์มขนาดใหญ่ในรูปบริษัทที่ได้รับทุนมาจากต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ระบบสังคมเกษตรในการผลิตยางพาราในประเทศไทย ยังคงมีความสับสนซับซ้อนอยู่มากเมื่อมองในแง่ของการจัดสรรทรัพยากรการผลิตในระดับฟาร์ม จนกระทั่งความสัมพันธ์ทางการผลิตและผลกระทบเปลี่ยนในระดับห้องถีน และระดับชาติ อันเนื่องมาจากการแปรตัวที่ต่างกันอย่างมากของระบบการผลิตเกษตรที่มียางพาราเป็นกิจกรรมย่อยระบบหนึ่ง ในการทำกิจกรรมเกษตรอย่างในประเทศไทย

จากการประสบการณ์ในการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยต่าง ๆ พบว่า ความไม่สำเร็จในการพัฒนาเกิดจากความไม่เข้าใจในเงื่อนไขที่เป็นจริงของการผลิต และเหตุผลที่เกษตรกรดำเนินงานตามสภาพที่เป็นอยู่ รวมทั้งโครงการที่คาดว่าจะกระทำการในอนาคต แม้ว่า ความจริงเหล่านี้จะได้รับทราบกันโดยทั่วไปแล้ว แต่ในทางปฏิบัติขั้นตอนของการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตรยังมีอยู่น้อยมากในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นพระรัตนบุปผาราชการที่ไม่อ่อนโยนแล้ว ผู้วิเคราะห์ยังไม่มีรูปแบบที่แนัดชัดในวิธีการที่จะดำเนินการตามกระบวนการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับความต้องการของเกษตรที่ผันแปรแตกต่างกันไปในแต่ละระบบสังคมเกษตร การผลิตยางพาราก็เช่นเดียวกัน มีความสับสนซับซ้อนที่ยังไม่เคยได้มีการวิเคราะห์กันว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้างที่มีผลผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนั้น นั่นก็คือ ในช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงที่เกิด

ขึ้นในกระบวนการพัฒนา ระบบสังคมมีรูปแบบของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างไร อันจะนำมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการเกษตรทั้งในปัจจุบันและอนาคตกับพื้นที่ที่มีศักยภาพใกล้เคียงที่ที่ศึกษา ดังนั้น สิ่งที่น่าจะได้รับการพิจารณาในกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนาเกษตรคือ วิธีการที่เป็นระบบ ซึ่งหมายถึงการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลลัพธ์ของระบบอย่างที่เกี่ยวข้องกัน เป็นการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตด้วยวิธีการทำความเข้าใจวัฒนาการของระบบสังคมเกษตรที่เป็นอยู่

จากการพัฒนาการผลิตพืชยืนต้นที่กล่าวถึงนั้น บริเวณส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำทะเลสาบสูงคลากีได้รับผลกระทบจากการพัฒนาตามทิศทางเดียวกันกับพื้นที่ภาคใต้โดยทั่วไป แต่กระนั้นบริเวณนี้ยังถูกจัดว่าเป็นบริเวณที่ยากจนแห้งแห้งในภาคใต้ของประเทศไทย ความตระหนักรู้ของผู้คนในการพัฒนาโดยผ่านการปฏิริวัติเชิงวัฒนธรรมจากงานที่เกิดขึ้น น่าจะเป็นกรณีตัวอย่างที่สำคัญของการศึกษารูปแบบของการพัฒนาของสังคมเกษตรและการผลิตยางพาราในพื้นที่นี้เป็นหลัก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- เพื่อทราบวิัฒนาการของระบบสังคมเกษตรที่มียางพาราเป็นกิจกรรมย่อยอย่างหนึ่งในระบบการเกษตร
- เพื่อทราบสาเหตุและลักษณะของความแตกต่างกันภายในของระบบสังคมเกษตรในการผลิตยางพารา

แนวความคิดในการศึกษาโดยย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการนำเอาแนวความคิดส่วนหนึ่งของระบบสังคมเกษตร (agrarian systems) ซึ่งมีความหมายโดยย่อว่า "เป็นวิธีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์โดยมนุษย์ โดยอาศัยเทคนิคที่ปรับเข้ากับเงื่อนไขทางภูมิอากาศ และทางชีวภาพของพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง และสามารถตอบสนองต่อสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นผลที่เกิดมาจากการบ่อนหนานั้นและคงอยู่ได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน จะถึงจุดวิกฤติซ้ำหรือเร็วเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าความสามารถในการผลิตข้าวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ในระดับไหน" (สมยศ, 2533) ดังนั้น ในการศึกษาระบบสังคมเกษตร จึงควรศึกษาถึง 5 องค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (ก) ปัจจัยการผลิตทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต (ข) วิธีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของมนุษย์โดยใช้ปัจจัยการผลิตเหล่านี้ (ค) ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตที่ได้กับความต้องการของสังคม (ง) ความสัมพันธ์ในเรื่องการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต (จ) สถาบันรวมทั้งแนวความคิดของคนในสังคมที่มีต่อระบบการผลิตนั้น ๆ

วิธีการวิจัย

เพื่อให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น จึงได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็นขั้นตอน ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

การกำหนดเป้าหมายและวิถีทางการของระบบสังคมเกษตร เพื่อเป็นการจำแนกเขต นิเวศเกษตรที่สำคัญ และหาตัวแปรหลัก ๆ ของความแตกต่างของระบบการผลิตที่พบ รวมทั้งหมู่บ้าน ที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยศึกษาข้อมูลทุกดิ่ยภูมิและใช้ข้อมูลปฐมภูมิ จากการสังเกตภาคสนามโดย กระทำการสำรวจสำรวจน้ำทางที่ตัดผ่านภูมิประเทศที่แตกต่างกันมากที่สุด ในขณะเดียวกันก็จะพยายาม ทำความเข้าใจวิถีทางการของระบบเกษตรกรรมพืชทางพารา โดยใช้ข้อมูลทุกดิ่ยภูมิจากเกษตรกร ในท้องถิ่น เพื่อทำความเข้าใจว่าระบบในปัจจุบันเกิดขึ้นได้อย่างไร

ตัดเลือกฟาร์มตัวอย่างจำนวน จำกัดมาศึกษาอย่างละเอียด โดยการเลือกฟาร์มที่มีลักษณะ แตกต่างกันในแต่ละระบบการปลูกพืช ระบบเลี้ยงสัตว์ จากหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน ที่ได้มาจากการขั้นตอนที่ 4.1 ศึกษาระบบการผลิตอย่างในแต่ละฟาร์ม รวมทั้งพยายามทำความเข้าใจการดำเนินงานเกษตรที่ลับน้อย โดยไม่มุ่งเน้นการใช้สัดส่วนในการวิเคราะห์สรุปความ พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อระบบสังคม เกษตร เช่น การส่งเสริมการเกษตร การตลาด กลุ่มเกษตรกร นโยบายของรัฐ และอื่น ๆ จากการ สัมภาษณ์และจากข้อมูลทุกดิ่ยภูมิที่มีอยู่

ศึกษาและวิเคราะห์การดำเนินงานของฟาร์ม เพื่อทราบสมรรถนะของฟาร์มโดยการศึกษา เปรียบเทียบผลิตภาพของแรงงานในฟาร์มแต่ละประเภทโดยมุ่งการวิเคราะห์ใน 5 ประเด็นคือ (ก) การรวมกันของปัจจัยการผลิตและผลผลิต (ข) ผลิตภาพการผลิตเป็นรายกิจกรรมและทั้งระบบฟาร์ม (ค) ประวัติของฟาร์มรวมทั้งแนวโน้มในอนาคตของฟาร์มแต่ละประเภท (จ) ความสัมพันธ์ของฟาร์มกับ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจสังคมในระดับท้องถิ่นรวมไปถึงระดับชาติ

การวิเคราะห์รวมวิถีทางการของระบบสังคมเกษตร โดยการนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดมา เรียนรู้เพื่อทำความสัมพันธ์เป็นแบบฉบับอธิบายข้อมูลที่ได้รับ

ผลการศึกษา

ลักษณะโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา การศึกษารังนี้ได้ถือเอาอำเภอเขายืน จังหวัดพัทลุง ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของทะเลสาปสงขลาเป็นเขตการศึกษาดังนั้นลักษณะโดยทั่วไปนี้ในที่นี่จึงเป็นเฉพาะเขตในพื้นที่ที่ศึกษา อันเป็นพื้นที่ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นตัวแทนของการพัฒนาการเกษตรในบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาปสงขลาได้

ลักษณะภูมิอากาศร้อนชื้นแบบมรสุม ปริมาณฝนตกโดยเฉลี่ยตลอดปี ประมาณ 2,000 มม. และเมื่อแบ่งฤดูกาลในแต่ละปีโดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณน้ำฝนกับ PET พบร่วมช่วงฝนตกหนัก อันเป็นช่วงที่มีความชื้นสูงมาก ($P > PET$)* จะอยู่ระหว่างช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย ประมาณ 1,250 มม. ส่วนช่วงฤดูฝนระยะที่ 2 ($PET/2 < PET$) อยู่ระหว่างช่วงเดือน พฤษภาคม - สิงหาคม จะมีฝนตกน้อยกว่าช่วงแรกประมาณครึ่งหนึ่ง ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 630 มม. โดยมีช่วงฝนแล้ง อยู่ระหว่างช่วงเดือนกรกฎาคม-ปลายเมษายน ($P < PET/2$) อุณหภูมิมีความแตกต่างกัน ระหว่างปีไม่นักนัก คือสูงสุดโดยเฉลี่ยประมาณ 30°C และต่ำสุด 26.5°C

ภูมิประเทศผันแปรตั้งแต่ระดับใกล้เคียงกับระดับน้ำทะเลทางตะวันออกของพื้นที่ซึ่งอยู่ชิดกับทะเลสาปสงขลามาทางตะวันตกซึ่งเป็นภูเขาทินกรนิชซึ่งมีความสูงโดยเฉลี่ย 800 เมตร จากการศึกษาลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะดิน การใช้ที่ดิน และระบบการใช้น้ำ พอจะแบ่งหน่วยทางนิเวศเกษตรออกเป็น 4 หน่วยใหญ่ ๆ ด้วยกัน โดยนับจากตะวันออกมาตะวันตกดังนี้

พื้นที่รับตะกอนน้ำพัดพาและน้ำสามารถท่วมถึงได้ (flood plain) เนื้อดินเป็นพากดินเหนียวปนทรายแมป (silty clay) ดินบนมีปฏิกิริยาของดินเป็นกรดเล็กน้อย การระบายน้ำ łatwo ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง น้ำท่วมประมาณ 4 เดือน ใน 1 ปี โดยทั่วไปชาวบ้านใช้เป็นพื้นที่ทำการและอาจมีพืชหลังนา เช่น ถั่วเขียว เป็นต้น โดยพืชหลังนาดังกล่าวจะปลูกบนพื้นที่สูงขึ้นมาเล็กน้อยและดินมีการระบายน้ำดีกว่าดินโดยทั่วไป ระบบการเก็บกักน้ำโดยการทำกระแทกแบบทั่วไปทำให้เกษตรกรสามารถเก็บกักน้ำฝนไว้ในนา เกษตรกรจะเริ่มทำงานตั้งแต่เดือนสิงหาคมและทำงานเสร็จล้วนตอนต้นฤดูแล้งประมาณเดือนกุมภาพันธ์ อย่างไรก็ตามความผันแปรของภูมิประเทศก่อให้เกิดเทคนิคในการทำงานที่แตกต่างกันไป ตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ เทคนิคการปลูก การควบคุมวัชพืช การให้น้ำ และเนื่องจากการขาดแคลนน้ำช่วงต้นฤดูการทำการทำนาก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการไร้ดิน การถอน-คำตันกล้า การควบคุม วัชพืชในนาห่วน นอกจากนี้ช่วงของการขาดแคลนน้ำฝนในระยะปลายทางของข้าว ก่อให้เกิดอุปสรรคในการพัฒนาของเมล็ดซึ่งจะมีผลต่อการยกระดับผลผลิตในแปลงนาต่อไป แต่เนื่องจากบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาปสงขลาเป็นบริเวณที่มีศักยภาพในการทำนาได้ดีกว่าเขตอื่น ๆ ภาคใต้ รัฐบาลจึงได้มีการพัฒนาระบบทดลองทางน้ำตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ตามที่ได้ตราไว้ในพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2493 ในปัจจุบันจึงพบว่าระบบการใช้น้ำของการทำนาในบริเวณนี้แตกต่างกันเป็น 3 ประเภท คือ

● ระบบการใช้น้ำประเภทที่ 1 เป็นระบบที่ไม่มีการชลประทานของรัฐหรืออยู่ในเขตชลประทานของรัฐ แต่ไม่สามารถใช้น้ำอันนึ่งจากการก่อสร้างระบบชลประทานไม่สมบูรณ์ จึงมีการใช้แต่เพียงน้ำฝนอย่างเดียวเท่านั้นในการทำนาปี ส่วนในช่วงฤดูแล้งอาจจะมีการปลูกถั่วเขียว หรือถั่วลิสง สำหรับพื้นที่บางแห่งที่สูงขึ้นมาเล็กน้อย ไม่มีการทำนาปรับในพื้นที่นี้

● ระบบการใช้น้ำประเภทที่ 2 เป็นระบบที่อาศัยเชื่อมทุนน้ำระบายน้ำโดยสร้างปิดกั้นลำน้ำเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่งผ่านคลองส่งน้ำชลประทานสายใหญ่ และผ่านเข้าแม่น้ำโดยมีการปิดประตูน้ำบริเวณคลองซอยเพื่อยกระดับน้ำให้สูงขึ้น น้ำจะไหลผ่านท่อต้านขวางและคุกขนาดเล็กที่เก็บครากรainได้ดูด เตรียมไว้โดยจะต้องมีการขุดซ้อมแซมทางน้ำในทุกปี เพื่อให้น้ำไหลผ่านเข้าแม่น้ำโดยในแต่ละแปลงนาจะมีการขุดคันนาให้เป็นทางน้ำไหลเข้าในแม่น้ำตามลำดับ ระบบการใช้น้ำประเภทนี้ถูกจำกัดโดยปริมาณน้ำซึ่งสามารถใช้ได้เฉพาะฤดูฝนเท่านั้น เป็นการแก้ปัญหาในช่วงฝนทึ่งช่วงของการขาดน้ำต้น และปลายฤดูทำนาแต่ไม่มีน้ำพอสำหรับทำงานปรัง

● ระบบการใช้น้ำประเภทที่ 3 คล้ายกับระบบที่ 2 แต่แปลงนาสามารถรับน้ำได้ตลอดปีตามความจำเป็นของการใช้น้ำทำให้ทำนาได้ 2 ครั้งต่อปี

ระบบการใช้น้ำทั้ง 3 ระบบดังกล่าวอาจจะได้รับน้ำเสริมจากการชลประทานขนาดเล็กซึ่งได้รับงบประมาณการสร้างจาก โครงการ กสช. รวมทั้งจากโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าซึ่งมีมากนักในพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ลูกคลื่นตะกอนตะพักลุ่มน้ำ (terrace) มีภูเขาหินปูนและหินดินดานเข็นลับเบ็นบางแห่ง ความลาดชันอยู่ระหว่าง 1-16% โดยสร้างเนื้อดินเป็นลักษณะดินร่วนปนเหนียว (clay loam) เป็นส่วนมาก ยกเว้นพื้นที่ลุ่มน้ำแห่งจะเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแบ่ง (silty clay) ส่วนที่สูงขึ้นเนื้อดินจะเป็นดินทรายปนทรายแบ่ง (silty sand) ลักษณะดินโดยทั่วไปมีปฏิกิริยาต่ออนุชั่นเป็นการอินทรีย์ต่ำ แต่การระบายน้ำดีและมีน้ำได้ดีน้อยในระดับ 1 เมตรตลอดปี ที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงใช้ปลูกยางพารา ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติตัดต่างกันไป อิกทั้งยังมีการปลูกข้าวไว แต่งาว แตงโม ข้าวโพด และอื่น ๆ ในบริเวณสวนยางที่เพิ่งปลูกแทนสวนยางเก่า ส่วนบริเวณที่ลุ่มน้ำท่วมถึงใช้ทำนา พื้นที่บางส่วนบริเวณนี้เป็นพุ่มและทุ่งหญ้าอันเกิดจากป่าไม้ได้ถูกทำลายลงเมื่อไม่นานมานี้ โดยชาวบ้านเพิ่งเข้าไปอาศัยอยู่ใกล้ ๆ และใช้ประโยชน์พื้นที่ด้วยการนำวัวเข้าไปแพะเลิมหญ้า

บริเวณเชิงเขาติดกับเทือกเขาบรรทัด (hilly) ลักษณะพื้นที่คล้ายกับเขตพื้นที่ลูกคลื่นตะกอนพักลุ่มน้ำ แต่ความลาดชันมากกว่า คือ อยู่ในช่วง 15-30% ความอุดมสมบูรณ์ต่ำโครงการสร้างของเนื้อดินหยาบกว่า 2 เท่าแรก จึงทำให้มีการระบายน้ำได้ดี โดยทั่วไปใช้ประโยชน์พื้นที่โดยการปลูกยางพาราและพืชแซมยาง มีการปลูกไม้ผลใกล้กับที่อยู่อาศัย บริเวณที่สูงใช้สำหรับทำนาแต่ก็เป็นพื้นที่แคบ

เทือกเขามีความลาดชันมากกว่า 35% ป่าคลุมด้วยป่าไม้ (forestry) เป็นพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด ในปัจจุบันจำนวนพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดพัทลุงพบว่ามีการใช้พื้นที่ร้อยละ 28 ในการทำนา ในจำนวนนี้ร้อยละ 12-15 เป็นพื้นที่สามารถทำนาปรังได้ พื้นที่ที่มีระบบทำนาและตามด้วยพืชฤดูแล้ง เป็นร้อยละ 4 พื้นที่ทำสวนยางพารามีอยู่ร้อยละ 25 นอกจากนี้เป็นพื้นที่ป่าไม้ และพื้นที่อื่น ๆ คือ พื้นที่อยู่อาศัย สวนบริเวณบ้านเป็นร้อยละ 15 และ 25 ตามลำดับ

วิวัฒนาการของระบบสังคมเกษตรจนกระทั่งสิ้นสุดสังคมโลกครั้งที่ 2 ซึ่งจะกล่าว วิวัฒนาการของระบบสังคมเกษตรออกเป็น 3 ช่วงด้วยกันดังต่อไปนี้ คือ

สังคมเกษตรก่อนปี พ.ศ. 2460 จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายประการพอจะทราบได้ว่า ประชารัฐเริ่มแรกของพื้นที่ศึกษาเป็นชนเผ่าชาไก ตั้งบ้านเรือนบริเวณป่าเน่าน้ำท่วมไม่ถึงทำมาหากิน โดยการล่าสัตว์ เก็บผลผลิตจากป่า อาศัยอยู่แบบเรื่อร้อนในพื้นที่จำกัด ชนกลุ่มนี้ได้สูญหายไปจากพื้นที่ เมื่อประมาณไม่ถึง 10 ปีมานี้ เนื่องจากการอพยพโยกย้ายไปยังเขตภูเขาทางตะวันตกเฉียงใต้ของพื้นที่ เพราะไม่สามารถแข่งขันในการใช้พื้นที่กับผู้ที่อพยพเข้ามาในช่วงหลังได้ อันได้แก่ ชนเผ่ามาเลย์ ที่ได้นำวิธีการทำการเกษตรที่เรียกว่าการทำไร่บริเวณที่สูงน้ำท่วมไม่ถึง รวมทั้งวิธีการทำนา บริเวณที่ ถุ่ม การขยายตัวของชนเผ่ามาเลย์ เป็นไปได้ดีกว่าชนเผ่าชาไก เพราะมีวิธีการใช้ประโยชน์ส่วน แวดล้อมที่มีประสิทธิภาพมากกว่า เกิดการก่อตั้งชุมชนเล็ก ๆ หลายแห่งบริเวณนี้มาก่อนศตวรรษที่ 13 และความที่เป็นสันทางผ่านเพื่อการค้าของชาวอินเดียมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 จึงทำให้วัฒนธรรมอินดู ปรากฏให้เห็นหลายอย่างในพื้นที่นี้ การข้าม้ำตั้งถิ่นฐานของชนเผ่าไทยเริ่มมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 เริ่มจากการขยายตัวสมัยสุโขทัย ที่นำชาวไทยภาคเหนือมาตั้งถิ่นฐานและต่อมา มีการจัดองค์กรทาง เศรษฐกิจสังคม และการเมืองแบบระบบศักดินาโดยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตทางเกษตรมาก นัก แต่ก็ได้มีการผสมผสานทางเชื้อชาติของชนเผ่ามาเลย์และไทยเกิดขึ้นเป็นประชากรปัจจุบัน

การจัดองค์กรของเศรษฐกิจสังคมทางการเมืองตั้งกล่าว ได้ถลายลงอันเนื่องจากสนับสนุนภัยที่ชาติ ตะวันตกบังคับให้ไทยเปิดประเทศ ประชาชนมีสิทธิ์ในการค้าขายโดยตรงซึ่งแต่ก่อนการค้าขายถูก ควบคุมโดยชนชั้นสูงในสังคมศักดินา นอกจากนั้นประชาชนทั่วไปเริ่มมีสิทธิ์ในการครอบครองมรดก ที่ดินการค้าข้าวในระดับประเทศเจริญขยายตัว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเริ่มขึ้นในภาคกลางของประเทศไทย เป็นส่วนใหญ่ แต่ในเขตพื้นที่ศึกษาผลกระทบที่กล่าวในช่วงนี้ยังมีน้อยมาก เนื่องจากอิทธิพลของชนชั้น ปักษ์รองในพื้นที่ยังไม่เสื่อมถลายลงไป ดังนั้นลักษณะชุมชนในปี พ.ศ. 2460 ก็ยังคงมีลักษณะของ การอยู่ร่วมกัน (communal) คือมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีแรงงานเกี่ยวกันภายใต้สูง ผูกพันกัน ในระบบเครือญาติ มีงานหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อรับใช้ชีวิตชุมชน และมีความเพียงพอในตัวเองสูงแม้ว่า จะมีการแลกเปลี่ยนผลิตผลทางอย่างกันบ้าง

ระบบผลิตทางการเกษตรในปี พ.ศ. 2460 ซึ่งพัฒนามาตั้งแต่อดีต พอสรุปได้ว่าในระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นองค์กรหลักในชนบทนั้นสภาพพื้นที่จำแนกออกเป็นเขต ๆ คือ (ก) เขตบ้านและสวนบริเวณบ้าน พื้นที่เขตนี้ใช้ปลูกพืชผักรับประทาน ส่วนที่สูงขึ้นมาใช้ปลูกไม้ผลและปาไม้ พื้นที่ส่วนที่เหลือบางส่วนมี การปลูก hairy และเป็นพื้นที่ว่างไว้เลี้ยงวัว พื้นที่ในบังบริเวณที่อยู่ติดคลองน้ำอาจท่วมได้ในฤดูฝน (ข) บริเวณที่ต่ำไม่ได้มีการปรับสภาพพื้นที่แต่มีรั้วล้อม เพื่อให้เป็นที่อาศัยของควาย (ค) เขตนาข้าวมีการ จัดการพื้นที่ เป็นการทำนาแบบนาแห้ง อย่างไรก็ตาม อาจพบว่ามีวิธีการชลประทานนำน้ำจากคลอง สาย เล็ก ๆ มาใช้ทำนา โดยชาวบ้านร่วมกันทำบันกันคลอง โดยใช้ไฟแช็คและไม้ไผ่แข็งต่าง ๆ มา ปักเป็นหลัก แล้วนำกิ่งไม้หอนไม้มหา王ขวางหันจนแน่นเพื่อให้น้ำไหลเข้าทางน้ำเล็ก ๆ ทั้งสอง ฝั่งของคลอง ฝ่ายแบบนี้มักมีความหนา และสูงพอใช้ประโยชน์ได้ในแต่ละปี มีการซ้อมแซมทุกปี และ มีการตั้งหัวหน้าขึ้นมาควบคุมดูแลความเรียบเรียงกว่า "นายเมือง" (ง) เขตทำไร่แบบหมุนเวียน (จ) เขตป่าไม้

การทำนาเริ่มต้นตอนฝนตกของปีและสิ้นสุดในฤดูแล้ง วิธีการเตรียมดิน 2 วิธี คือบริเวณที่ลุ่มและ มีหญ้ามาก ใช้ควายเหยียบย้ำแล้วปล่อยให้น้ำขังหญ้าตายแล้วจึงหัวน้ำหรือนำข้าวไปดำเนินการนี้ ใช้ควายประมาณ 40-50 ตัว เหยียบย้ำครึ่งวันข้าว 4 วัน จึงจะได้ 1 ไร่ ส่วนการไถเดินวิธีที่ 2 ซึ่ง ใช้กันที่สูง ๆ ขึ้นมาเล็กน้อยใช้การไถโดยวัว 2 ตัวลาดต้นไถไม้เชิงมีผ่านไถเป็นหลัก ในพื้นที่ 1 ไร่ ใช้วัว 2 ตัว ไถ 2 เข้า วิธีการปลูกวิธีที่ 3 วิธี คือการหัวน้ำโดยตรงโดยใช้แมล็ดแห้ง แล้วคราดกลบ โดยใช้คราดไม้เชิงดุดอกโดยวัว เช่นกันกลบดินอีกครั้งหนึ่ง วิธีการนี้ใช้กับพื้นที่สูงเล็กน้อย และในปี ที่มีฝนแล้งกว่าปกติ วิธีที่สองคือการหยอดข้าวหลังจากที่ได้ "แหงสัก" ก่อนแล้ว ใช้กับบริเวณที่ดินแข็ง แล้วยังแห้ง สำรวจว่าเป็นการหัวน้ำกล้า ถอนกล้าแล้วปักชำในบริเวณที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ กล้าที่ ถอนน้ำชำอาจจะเป็นแบบลักษณะต่างหากหรืออาจจะแยกออกจากต้นกล้าที่ปลูกโดยใช้วิธีที่ 1 และ 2 ก็ได้ การเก็บเกี่ยวใช้ "แกระ" ซึ่งเป็นมีดเล็ก ๆ นำมาตัดคอร่วงข้าว แล้วมัดรวมกันเป็นเสียงหนากเลี้ยงละ 1-2 กก. ข้าวเป็นเสียงจะถูกหานกลับไปรวมไว้ที่ยังคง ซึ่งการเก็บข้าวใช้เวลาประมาณ 4-5 วัน ทำงานต่อไป เมล็ดพันธุ์สำหรับปลูกควรรวมโดยชาวบ้านเอง และชาวบ้านรู้จักการคัดเลือกพันธุ์ปลูก ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ คือที่สูงใช้ข้าวเบ้าและกลางใน ขณะที่ที่ลุ่มใช้ข้าวหนัก

ระบบการทำไร่หมุนเวียนการทำพอกับความต้องการใน 1 ปี ซึ่งอยู่กับจำนวนคนในครอบครัว พื้นที่การทำไร่จะได้รับการจัดสรรโดย "นายบ้าน" โดยทั่วไปแล้วประมาณครอบครัวละ 3-5 ไร่ เนื่องจากประสิทธิภาพสูงสุดของการทำไร่อยู่แค่นี้ อุปกรณ์ในการทำไร่มี ขวน พร้า ปะหยะ จอบ โดยใช้วิธีการตัดพันตันไม้-เผา-เคลียร์พื้นที่และปลูก โดยการปลูกริมหนองน้ำพืชหลักคือ ข้าวไร่ แซมด้วยข้าวโพด พริก พืชหัว (มันสามปะหลัง มันเทศ กลอย เป็นต้น) นอกจากนี้ยังมี ยาสูบ กลวย ผ้าย ปลูกเป็นหย่อน ๆ ระบบนี้ปฏิบัติอยู่ 2-3 ปี (พ.ศ. 2460) และจึงถูกกล่าวทิ้งไป และกลับมาทำใหม่ อีก 6-7 ปีต่อมา

โดยทั่วไปน้ำข้าวได้รับปุ๋ยจากตะกอนน้ำพัดพาในดิน ในการทำไร่ได้ปุ๋ยกิตจากการสะสมของมวลชีวภาพ (biomass) ในระหว่างช่วงการเพาะปลูกอันยาวนาน การผลิตซ้ำของปุ๋ยในระบบอิกทางหนึ่ง ได้จำกัดสัตว์ คือ มูลวัวสโคกและมูลควายบริเวณที่ลุ่ม ปุ๋ยกอกดังกล่าวถูกจงใจใช้ทابหรือใช้ความเที่ยม "หนวน" ลากมาไว้ที่บ้านและนาข้าวบางแห่ง ผลผลิตของระบบการทำนาสูง โดยประมาณ 200-400 กก./ไร่ ข้าวໄระได้ 150-300 กก./ไร่ ผลผลิตอื่น ๆ ไม่สามารถประมาณการได้ ผลผลิตดังกล่าวพอประมีนได้ว่า ครอบครัวหนึ่งทำนาໄเดี้ยง 7-10 ไร่ ก็เกินพอสำหรับการผลิตซ้ำในครัวเรือน ในขณะที่การทำไร่ในพื้นที่ 5 ไร่ สามารถเป็นแหล่งอาหารได้ตลอดปี และเนื่องจากช่วงเวลาที่กล่าวถึงนี้เป็นช่วงปลายของระบบศักดินา ชาวบ้านในช่วงนี้ยังต้องเลือกภาระค่าใช้จ่าย (4 บาทต่อผู้ชายอายุ 16-18 ปี) การหาของป้าอกมาขายพอให้ได้เงินมาจึงเป็นกิจกรรมอีกอย่างหนึ่ง หรือไม่ก็ทำงานเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยซึ่งการทำงานใน 1 ไร่ สมัยนั้นสามารถได้เงินมา 15 บาท ใช้เพื่อการนี้ได้รวมทั้งต้องเสียค่าน้ำอีกเพียงเล็กน้อยคือ 25 สตางค์ต่อไร่ แรงงานทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นแรงงานครอบครัว นอกจากบางช่วงที่ทำไม่ทันฤดูกาลก็อาจมีการลงแขกกันดำเนิน เก็บเกี่ยวและการก่อสร้างท่าน้ำ

กล่าวโดยสรุป ระบบการผลิตในสังคมดังกล่าว สามารถครอบคลุมความต้องการของชาวบ้านได้ดี จึงทำให้การขยายตัวของประชาชนเพิ่มขึ้นมาก พื้นที่ทำกินสามารถขยายได้ไม่จำกัด คือ ในช่วงปี พ.ศ. 2460 ความหนาแน่นของประชากรเพียง 30 คนต่อตารางกิโลเมตรเท่านั้น วิกฤตการอันเกิดจากภาระขาดแคลนอาหารไม่ได้เกิดขึ้นอย่างสำคัญ ยกเว้นกรณีมีโรคระบาดและความแห้งแล้ง หรือน้ำท่วมในบางปี แต่ระบบสามารถพื้นที่ขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้สามารถกล่าวไว้ว่า วิวัฒนาการของเทคโนโลยีในการใช้ประโยชน์สภาพแวดล้อม รวมทั้งการจัดองค์กรทางสังคมในหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ตั้งแต่เริ่มมีการปกครองแบบศักดินามาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2460

การเริ่มต้นอย่างจริงจังของเศรษฐกิจเพื่อการค้าของชุมชนหมู่บ้าน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2460 เป็นต้นมา เป็นการเริ่มต้นข้าไปเกี่ยวข้องในระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราของชาวนบพท ซึ่งมีความเด่นชัดขึ้นมากในพื้นที่ศึกษา สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้เกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการสร้างทางรถไฟสายใต้เป็นเส้นทางคมนาคม ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในพื้นที่เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์อันดับแรกอันเนื่องมาจากการพัฒนาระบบการขนส่ง เนื่องจากเป็นนโยบายในสมัยนั้นที่ให้ชาวจีนสามารถเคลื่อนย้ายได้โดยเสรี โดยรัฐบาลมีความคิดแอบแฝงในการผลักดันไม่ให้ชาวอังกฤษเข้ามายุ่งครองพื้นที่ในประเทศไทย ดังเช่นที่ได้กระทำการกับประเทศเพื่อนบ้านคือ มาเลเซีย ศรีลังกา พม่า เป็นต้น ชาวจีนเหล่านี้มาตั้งถิ่นฐานบริเวณชุมชนเดิมของคนไทยใกล้กับทางรถไฟ ซึ่งตั้งผ่านที่ราบทำนาได้ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ศึกษา คณะเหล่านี้ส่วนหนึ่งได้มีการสะสมทุนจากการทำการค้าในภาคกลาง แล้วนำมารลงทุนทำนาในบริเวณพื้นที่ขนาดใหญ่โดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัย เช่น

รถแทรกเตอร์สำหรับไถดิน ใช้แรงงานคนไทยในการปักดำ เก็บเกี่ยว นอกจากนี้ผลผลิตข้าวขังได้รับ การปรับปรุงเป็นข้าวสารโดยการตั้งโรงสีไฟฟ้านำชาให้ญี่เพ็อสิข้าวส่งขายมาเลเซีย ระบบเศรษฐกิจแบบ เงินตรา มีผลกระทบชุมชนหมู่บ้านไทยโดยผ่านการค้าข้ายของชาวจีนทำให้อุตสาหกรรมในครัวเรือน โดยเฉพาะการทอผ้าเริ่มสูญหายและหมดไปจากพื้นที่ภัยหลังสองครามโลกครั้งที่ 2

การเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ระบบศักดินา ได้สลายตัวลงตามลำดับและสิ้นสุดโดยสมบูรณ์เมื่อทางรถไฟตัดผ่าน ยังผลให้หัวหน้าหมู่บ้านหรือ ที่เรียกว่า "นายบ้าน" ซึ่งมักจะมีอิทธิพลในหมู่บ้านเริ่มมีการจับจองครอบครองที่ดินจำนวนมาก คือ ประมาณ 200- 300 ไร่ อันเป็นที่อุดมสมบูรณ์ใกล้แหล่งน้ำ ในขณะที่ชาวบ้านโดยทั่วไปก็สามารถ เป็นเจ้าของที่ดินได้แต่ก็ยังใช้ระบบการผลิตแบบเดิมที่เคยเป็นมาแต่ติด จึงไม่สามารถทำนาได้มากกว่า 20 ไร่ต่อครัวเรือน หลังจากได้มีการปฏิรูปที่ดินในปี พ.ศ. 2475 ชาวจีนถูกจำกัดข้อบอกรหุตของ การครอบครองที่ดิน โดยห้ามทำไร่นาขนาดใหญ่จึงเป็นการสกัดกันการสะสมทุนอันเนื่องมาจากการ ผลิตโดยตรง ชาวจีนเหล่านั้นจึงหันหัวไปทำการค้าข้ายเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับซื้อข้าวมาสี แล้วนำไปขายต่อ แล้วนำสินค้าภายนอกเข้ามาขายยังหมู่บ้าน

พัฒนาการของระบบการคุณภาพและเศรษฐกิจแบบการค้า รวมทั้งการทำจัดข้อบอกรหุตของ ชาวจีนก่อให้เกิดการผลิตทางการเกษตรในระดับชาวบ้านขยายตัวมีความมุ่งหวังผลิตเพื่อการค้าข้าว มากขึ้นในระหว่างช่วง พ.ศ. 2460-2490 การขยายพื้นที่การทำนาของแต่ละครอบครัวขยายจนถึง ระดับที่แรงงานในครัวเรือนทำได้มากที่สุดคือ 20 ไร่ต่อ UTH (UTH = หน่วยแรงงานในครัวเรือน) ประกอบกับการขยายตัวของประชากร (94 คน/ตาราง กิโลเมตรในปี พ.ศ. 2500) จึงทำให้พื้นที่ เลี้ยงควายลดลง ส่งผลให้ระบบการเลี้ยงควายลดลงมาก ส่วนใหญ่หันมาใช้รากไสแต่เพียงอย่างเดียว ทำให้จำนวนปุ๋ยคอกลดลง ประกอบกับชาวบ้านทำการผลิตหลายปีติดต่อกัน ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ ของดินนาลลดลง ชาวบ้านจึงเริ่มหันมาใช้ปุ๋ยค้างคาวจากถ้ำหรือตินมุขของกุ้งขาหินปูน มาใช้เป็นปุ๋ยในนา เพื่อยกระดับผลผลิตที่ลดลงให้สูงขึ้นไปกับความต้องการบริโภคในเขตที่มีระบบเงินตราเข้าถึงก่อน พร้อมนับวินาทีสามารถทำนาได้ได้ถูกใจของไว้หมดแล้วในปี พ.ศ. 2485 ระบบการเช่าที่ดิน และซื้อที่ดินจึงปรากฏขึ้นในช่วงนั้นเอง

ปรากฏการณ์ของการปลูกพืชยืนต้นเพื่อการค้า การขยายตัวของการผลิตและการค้าพืชอาหาร ตั้งเดิมคือ ข้าว ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เริ่มมีการย้ายถิ่นฐานออกจากเขตที่มีการทำนาเป็น หลัก มีการจับจองที่ดินที่เคยทำใช้หมุนเวียนกันเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ในขณะเดียวกัน ราคายาง ในตลาดโลกเริ่มสูงขึ้นอีกครั้งหลังจากสองครามโลกครั้งที่ 2 สินสุดลง ประกอบกับการปลูกยางพารา ในช่วงแรกไม่ต้องมีการลงทุนมาก ยังพาราจีนเข้าไปแทนที่การทำไร่ได้อย่างต่อเนื่องจากที่ได้เก็บเกี่ยวพืช อาหารในปีที่ 2 แล้ว จึงกล่าวได้ว่า การทำไร่แบบหมุนเวียนจะสิ้นลง เมื่อมีการปลูกพืชเพื่อการค้า

เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามตามสภาพความเป็นจริง พื้นที่ทางผู้ดูแลทุกของลุ่มน้ำท่าเรือสามารถส่งข้อมูลการปลูกยางนานาแฟล์ว แต่เป็นการทำสวนยางของข้าราชการเจ้าหน้าที่ ก่อและชาวบ้านพืชเป็นกลุ่มแรกก่อน โดยอาศัยแรงงานบางส่วนจากการจ้างหักรากถางพงในระยะ 6-7 ปีแรกของการเพาะปลูก และการบริหารในระยะนี้ชาวบ้านพืชบางกลุ่ม สามารถสะสมทุนได้จากการเป็นลูกจ้างในการบริหาร ก่อน เพื่อเรียนรู้เทคนิคการบริหารจากบริเวณอื่น แล้วจึงทำสวนยางตัวชนเองในบริเวณนี้

การพัฒนาปลูกยางพาราสามารถทำได้ดีในเกษตรกรรายย่อย เนื่องจากไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานมากในช่วงแรกของการปลูกยางพารา จึงไม่กระทบต่อการใช้แรงงานในการทำงาน อีกทั้งความมุ่งหมายในการผลิตหัวทั้งการทำสวนยางก็ต่างกันด้วย คือ การทำนามุ่งหวังเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เป็นหลัก ถ้าเหลือแล้วจึงนำไปขาย ในขณะที่การปลูกยางทำเป็นการค้าทำนั้น ดังนั้น การขยายตัวของการปลูกยางพาราในช่วงนี้ จึงไม่ได้เป็นการเข้าไปทดแทนพื้นที่นา เพียงแต่ใช้พื้นที่ป่าในการขยายการปลูกยาง และเนื่องจากการพัฒนาถนนสายหลักในจังหวัดสิริสันหลัง การคมนาคมสะดวก ทำให้การอพยพเป็นไปได้ง่ายขึ้น เกษตรกรจากพื้นที่อื่นได้อพยพเข้ามาหักรากถางพงเพื่อทำไร่ และเริ่มต้นปรับพื้นที่ลุ่มเพื่อใช้ในการทำนา ยางพาราได้ถูกนำมายกปลูกในพื้นที่ไร่พร้อม ๆ กับการขยายพื้นที่ทำไร่และนาของผู้อพยพ การปลูกยางพาราไม่ได้มีการปลูกเป็นแปลงเป็นแนวแน่นอน อาจสับกันกับป่าไม้ที่ให้ผลบางชนิด การขยายพื้นที่นาไว้และยางในแต่ละครอบครัวมีแรงงานสามารถขยายพื้นที่ได้ไม่เกิน 5 ไร่/ปี โดยแต่ละครอบครัวเรือนจะมีแรงงานเลี้ยงครัวเรือนละ 5-10 ตัว การทำสวนยางในช่วงปี พ.ศ. 2490 ของชาวบ้านแต่ก็ต่างจากข้าราชการเจ้าหน้าที่และชาวบ้านมาก คือ ความปราณีตในระดับชาวบ้านมีน้อยมาก ส่วนการปรับตัวกับสภาพทั่วไปของชาวบ้านมีมากกว่า เช่น ระหว่างที่มีงานทำนามาก ก็สามารถหยุดการบริหารได้ นอกจากนี้ในช่วงที่ราคายางลดลงมาก ๆ พื้นที่สวนยางของชาวบ้านมักถูกตัดทั้งไม้เอาใจใส่ในการนำรากรากษา จนกระทั่งราคายางสูงขึ้นอีกจึงเริ่มทำงานในสวนยางใหม่ แต่สเหตุหนึ่งที่ทำให้การขยายตัวของการปลูกยางพาราในระดับชาวบ้านทำได้จำกัดคือ ไม่ได้มีการใช้แรงงานจ้าง ประกอบกับราคายางไม่คงที่ และการมีนาข้าวเป็นประกันในการยังชีพทำให้การเปลี่ยนแปลงหลัก ๆ ของเทคโนโลยีการผลิตยางพาราในช่วงนี้มีน้อยมาก

กล่าวโดยสรุปกรณีการผลิตยางพาราของพื้นที่ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2490 เป็นดังนี้ คือ จำนวนต้นต่อไร่ ประมาณ 40-100 ต้น ลักษณะของสวนของชาวบ้านส่วนใหญ่เป็น "ป้ายาง" คือ ปลูกผสมผสานไปกับไม้ยืนต้นด้านอื่น ใช้เมล็ดปลูก โดยมีการลงทุนแมล็ดพันธุ์ ระหว่าง 0-10 บาท ต่อไร่ (ถ้าเป็นแมล็ดพื้นเมือง) และอาจถึง 250 บาทต่อไร่ (ถ้าเป็นเมล็ดยางพันธุ์ของนายทุนหรือเมล็ดพันธุ์ที่ได้มาจากการค้าขาย) ส่วนครึ่งร้อยของนั้น อาจจะมีการซื้อหรือซื้อร่วมกันถ้าหากเป็นเกษตรที่มีพื้นที่น้อยกว่า 5 ไร่ และถ้าหากมีเกินกว่านั้นมักซื้อเองราคาก็จะประมาณ 2,000 บาท จากการประมาณการของเกษตรกรพบว่า ถ้าหากใช้แรงงานในวันทำงาน 2 คน และประมาณการแรงงานจ้างสามารถผลิตยางพาราได้ในเนื้อที่ไม่เกิน 10 ไร่ ดังนั้นเกษตรกรที่มีเนื้อที่การเพาะปลูกเกินกว่าระดับนี้

จำเป็นต้องจ้างแรงงานสำหรับการก่อสร้างและทำ弥งานแห่น โดยต้องแบ่งให้ลูกจ้างประมาณร้อยละ 40-50 ของจำนวนงานดิบหักหมวด โดยทั่วไปไม่มีการบำรุงรักษาโดยการใส่ปุ๋ย ผลผลิตที่ได้โดยเฉลี่ยประมาณ 60 กก./ไร่ ถ้าหากพิจารณาค่าใช้จ่ายในปี 2490 พบว่าค่าพาราให้ผลตอบแทนเป็นตัวเงินมากกว่าข้าว อายุน้อย 2 เท่าตัว คือในปีนั้นราคายานแห่นกิโลกรัมละ 7.50 บาท ใน 1 ไร่ได้ผลตอบแทน 450 บาท ในขณะที่ถ้าหากได้ข้าวเฉลี่ย 300 กก./ไร่ ราคาข้าวในขณะนั้น 75 สตางค์ต่อ กิโลกรัม รายได้ถ้าคิดเป็นตัวเงินเป็นพื้นที่ 275 บาทเท่านั้น การที่ยางพาราอย่างคงยืนราคายังคงสูงอยู่ได้ เป็นเวลาหลายหลังสัปดาห์ ไม่ใช่เรื่องที่จะดี เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการปลูกยางพารา จึงเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา

ระบบสังคมเกษตรหลังสัปดาห์ โลกรั้งที่ 2 และการปฏิวัติเชี่ยว สถานการณ์การเกษตรบริเวณฝั่งตะวันตกของลุ่มน้ำท่าเส้าปิงขึ้นมาในช่วงหลังสัปดาห์ โลกรั้งที่ 2 มีการผลิตพืชผลพะ 2 ชนิด คือ ข้าวและยางพารา กระบวนการผลิตทางการเกษตรได้เข้าไปเกี่ยวโยงกับการเคลื่อนไหว โดยทั่วไปของเศรษฐกิจโลกของประเทศไทย มีการแทรกแซงการผลิตนโยบายของรัฐบาลมาตั้งแต่ ประมาณปี พ.ศ. 2500 โดยโครงการพัฒนาต่าง ๆ อันได้แก่

การพัฒนาชลประทาน เป็นปัจจัยหนึ่งก่อให้เกิดความแตกต่างกันของพาร์มต่าง ๆ ในพื้นที่ระบบชลประทานโดยรัฐเริ่มเข้ามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 แต่ก็ยังเป็นพื้นที่น้อย และได้ขยายมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 เป็นการพัฒนาระบบชลประทานขนาดกลางโดยไม่มีอ่างเก็บน้ำ ในปัจจุบันนี้ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ที่ดำเนินการใช้น้ำจากชลประทานได้ในฤดูกาลเพาะปลูกเดียวเท่านั้น มีเพียงร้อยละ 12 ของพื้นที่นาในเขตชลประทานที่ได้รับน้ำสามารถทำงานได้ 2 ฤดู ในขณะที่พื้นที่ที่เหลืออยู่คงเหลือไม่ได้รับประโยชน์จากการชลประทาน แต่อาจได้รับน้ำโดยวิธีการชลประทานของชาวบ้านซึ่งก็มีน้อยมาก จากการสังเกตการใช้น้ำสำหรับทำงานพบว่า การควบคุมเกี่ยวกับการใช้น้ำเป็นไปโดยไร้ประสิทธิภาพ ผู้อยู่บ้านและใกล้เคียงกล่องชลประทานไม่สามารถใช้น้ำได้ทันเวลาจากการประเมินพื้นที่การใช้น้ำโดยการชลประทานควบคุมอันเป็นส่วนหนึ่งของ "เส้นทาง" ที่ใช้ศึกษา พบว่า ตัวเลขของทางราชการแสดงพื้นที่ชลประทานหักห้าม 38,700 ไร่ ในพื้นที่ประมาณร้อยละ 39 สามารถใช้น้ำทำงานในฤดูแล้งได้ส่วนที่เหลืออยู่ร้อยละ 61 จะมีน้ำจากชลประทานใช้ในเฉพาะช่วงนาปีเท่านั้น แต่จากการอศึกษาในพื้นที่สามารถประเมินสรุปได้ว่า มีเพียงร้อยละ 30 ของพื้นที่สามารถใช้น้ำทำงานในฤดูแล้ง ร้อยละ 40 ของพื้นน้ำสามารถใช้น้ำช่วงฝนทึ่งช่วงในเฉพาะฤดูน้ำปี และอีก ร้อยละ 30 ของพื้นที่จะไม่สามารถใช้น้ำจากการชลประทานได้เลย จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัญหาการใช้น้ำยังเป็นปัญหาหลักในการที่จะยกระดับผลผลิตข้าวในพื้นที่ดังกล่าว ความแตกต่างของพาร์มในพื้นที่ศึกษา จึงไม่ใช่เฉพาะพาร์มที่อยู่ในเขตและนอกเขตชลประทานเท่านั้น แม้แต่ในเขตชลประทานเองก็ยังมีความแตกต่างกันในด้านด้วย

การพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากการตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 เพื่อสนับสนุนการใช้ปัจจัยการเกษตรในการปฏิวัติเชี่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการผลิตข้าว แต่จนถึงปัจจุบันเกษตรกรประมาณร้อยละ 25 เท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากการก่อตั้งองค์กรนี้ (NESDB, 1985) และจากการสอบถามพบว่าในจำนวนผู้ที่มีเงินจาก รากส. ได้มากมักเป็นเกษตรกรรายใหญ่และมีความสามารถด้านเงินให้กับ รากส. เท่านั้น เกษตรกรรายย่อยที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเงินมักไม่ค่อยได้รับผลประโยชน์ทางด้านนี้

การพัฒนาพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ในการปฏิวัติเชี่ยว "ได้มีการก่อตั้งศูนย์วิจัยข้าวควบคุณภาพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 เพื่อมีหน้าที่ในการคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูงสำหรับท้องถิ่น แนะนำการใช้เทคนิคที่เหมาะสม เช่น จำนวนบุญ วันที่ดำเนินต้น พันธุ์ข้าวที่ได้รับการแนะนำมี ข้าว กษ. 7 กษ. 13 นางพญา 132 แก่นจันทร์ นอกจากนี้พันธุ์ข้าวที่เกษตรกรนิยมนำมายลูกโดยมีผู้นำเข้ามาจากประเทศมาเลเซีย คือ ข้าวขาวมาเลเซีย หรือข้าวเบตง และมีการใช้ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ พร้อมมีการฉีดพ่นสารเคมีเพื่อป้องกัน และกำจัดโรคแมลงและศัตรูอื่น ๆ

การให้ทุนส่งเสริมการทำสวนยาง พื้นที่การปลูกยางพาราในจังหวัดพัทลุงในปี พ.ศ. 2498 มีประมาณ 58,500 ไร่ 10 ปีต่อมาคือ ในปี พ.ศ. 2510 เพิ่มขึ้นเป็น 341,000 ไร่หรือเกือบ 6 เท่า อย่างไรก็ตาม เริ่มมีโครงการส่งเสริมการทำสวนยางในพื้นที่ศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 พร้อมกับพื้นที่อื่นในภาคใต้ที่มีการปลูกยางพารา โครงการนี้สนับสนุนให้ชาวสวนยางปลูกพันธุ์ใหม่ทดแทนยางพันธุ์เก่า โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้ คือ (Bangue mondiale, 1986) (ก) ให้ทุนอุดหนุนมากกว่าครึ่งหนึ่งของงบลงทุนเพื่อการปลูกยางพันธุ์ใหม่ภายใต้ช่วง 6 ปีก่อนที่จะรีดยางได้ (ข) เก็บภาษีส่งออกยางเพื่อใช้ในกองทุนส่งเสริมการยาง (ค) เก็บภาษีส่งออกยางเพื่อใช้ในงบประมาณของรัฐ (ง) การยืมเงินจากองค์กรระหว่างชาติในบางช่วงที่มีโครงการปลูกยางทดแทนขนาดใหญ่

การสนับสนุนให้ปลูกแทนยางพันธุ์ใหม่ทดแทนยางเก่า วัตถุประสงค์หลัก 2 ประการแรกคือ การให้มีการปลูกยางพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตสูงแทนการปลูกยางพันธุ์เก่า ประการที่สองคือ การส่งเสริมให้ชาวสวนยางใช้เทคนิคในการปลูกยางที่ได้จากการวิจัยของศูนย์วิจัยยาง เทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ ยางพันธุ์ใหม่ที่เป็นการติดตากับต้นพันธุ์พื้นเมืองแล้วนำไปปลูกหรือการนำไปปลูกตามพันธุ์บุบันตันตอที่ได้ปลูกจากเมล็ดในแปลงโดยตรง การใช้ระบะปลูกตามที่กำหนด การสนับสนุนให้มีการปลูกแบบขันบันได การเตรียมพื้นที่ปลูกโดยใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูง การใช้ปุ๋ยเคมีต่างชนิดกันตามขั้นตอนตั้งแต่รرمปลูกจนสามารถกรีดยางได้ การใช้ยาปราบวัชพืชระหว่างแคลยาง การปลูกพืชตระกูลถั่วและพืชคลุมพืช pueraria, centrosema และ calopagonium ในปีแรก ๆ ของการรرمปลูกแทน และการส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวหรือพืชแซมยางไว้ระหว่างแคลยางในช่วง 1-2 ปีแรก เป็นต้น เมื่อเริ่ม

กริดยางได้จะมีการส่งเสริมระบบการกริดยางโดยใช้ระบบกริดครึ่งล้ำนวันวัน (S2/D2) การปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นโดยการรักษาความสะอาดโรงยาง การกรองยางที่ถูกต้องการใช้น้ำกรดถูกวิธี ช่วงระยะเวลาของการทำแท็งที่ยาวกว่าที่ชาวบ้านปฏิบัติโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ใช้ยาป้องกันการทำลายเปลือกยางจากเชื้อรา และการใช้น้ำยาเร่งน้ำยางเมื่อยางมีอายุมากจนถึงช่วงเวลาที่ควรมีการปลูกแทนได้ ในปัจจุบันทุนที่ให้เกษตรกรสำหรับปลูกยางทดแทนเป็นจำนวนเงิน 4,800 บาทต่อไร่ จากข้อมูลของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดพัทลุงพบว่าในปี พ.ศ. 2530 ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่สวนยางทั้งหมดซึ่งมีอยู่ประมาณ 524,000 ไร่ ได้รับการปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ใหม่โดยใช้เงินจากกองทุนฯ โดยครึ่งหนึ่งสามารถที่จะกริดได้แล้ว ส่วนที่เหลือนอกจากนี้เป็นยางเก่า หรือไม่ก็เป็นยางที่เกษตรปลูกเองโดยอาศัยท่อนตายางจากบริเวณใกล้เคียงซึ่งโดยปกติแล้วมักจะติดตามในแปลงเลยทีเดียว

จากโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบสังคมเกษตรในช่วงนี้ กล่าวโดยสรุประบบสังคมเกษตรทางฝั่งตะวันตกของกลุ่มน้ำท่าเรือสาสงขลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นปีเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อพึ่งตนเองมาเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น การผลิตทางการเกษตรหลัก ๆ ได้แก่ ข้าวและยางพารา รัฐบาลเข้าไปพัฒนาเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน เทคนิคการผลิตทางการเกษตร การเครดิตและการให้ทุนเพื่อการปลูกยางพันธุ์ใหม่ แต่ทดแทนการเลี้ยงสัตว์ยังคงเป็นกิจกรรมรองและมีจำนวนสัตว์เลี้ยงลดลง การเกษตรเข้ามาระบบทรั่วเรื่องจัดการอย่างง่าย การใช้วัสดุทางเคมี และการพัฒนาจำนวนทางชีวภาพ ฟาร์มต่าง ๆ จำต้องติดต่อกับภายนอกมากขึ้น ทั้งในแง่การใช้ปัจจัยการผลิต และการขยายผลผลิตโดยมีพ่อค้าชาวจีนเป็นตัวกลางเป็นส่วนใหญ่ สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อเงื่อนไขการผลิตในระดับฟาร์ม

ระบบการปลูกพืชและผลิตภัพในการทำงานในปัจจุบัน ได้ศึกษาระบบการปลูกพืชใน 3 หมู่บ้านที่มียางพาราเป็นกิจกรรมหลักในระบบการทำฟาร์มของประชากรในหมู่บ้าน หมู่บ้านแรกอยู่บริเวณด้านน้ำของระบบชลประทาน พื้นที่ประมาณร้อยละ 80 ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่นาซึ่งร้อยละ 60 ของพื้นที่นาอยู่ในเขตระบบทรั่วเรื่องจัดการอย่างง่าย การใช้วัสดุทางเคมี และการผลิตในระบบชลประทานได้เฉพาะในฤดูฝน (เขตใช้น้ำที่ 3) ส่วนพื้นที่ที่เหลือสามารถใช้น้ำในระบบชลประทานได้เฉพาะในฤดูฝน (เขตใช้น้ำที่ 2) ที่เหลืออีกร้อยละ 20 ของพื้นที่ในหมู่บ้านเป็นพื้นที่สวนยางพารา หมู่บ้านที่ 2 อยู่บริเวณลุ่มน้ำท่าเรือชลประทานประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่ในหมู่บ้านปลูกยางพาราอีกร้อยหนึ่งเป็นพื้นที่นา ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่นา มีการชลประทานแบบชわบบบ้านโดยอาศัยน้ำจากลำห้วยใช้น้ำได้เฉพาะในนาปี ส่วนพื้นที่นาที่เหลืออาศัยเฉพาะน้ำฝนอย่างเดียว ส่วนหมู่บ้านที่ 3 อยู่เขตเชิงเขา มีการทำนาบริเวณที่ลุ่มต่ำโดยอาศัยเฉพาะน้ำฝนอย่างเดียว พื้นที่ที่เหลือร้อยละ 70 เป็นพื้นที่สวนยาง และเนื่องจากพื้นที่มีความชื้นเหมาะสมสำหรับการทำไม้ผลในหมู่บ้านนี้จึงมีการปลูกไม้ผลพากทุเรียน เงาะบริเวณใกล้บ้านด้วย ความ

หนาแน่นของประชากรในหมู่บ้านทั้ง 3 คือ 150, 104, และ 90 คนต่อ ตารางกิโลเมตรตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่า เส้นทางการคมนาคมทั้ง 3 หมู่บ้านสะดวกพอสมควรอันเป็นลักษณะโดยทั่วไปทางผู้ ตะวันตกของกลุ่มน้ำท่ามเลานสูงๆ ที่ได้รับการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ดีในช่วง 5-10 ปี มาเนี่ย จะเห็นว่าทั้ง 3 หมู่บ้านมีการผลิตในระบบปลูกพืชหลัก ๆ ได้แก่ ระบบการทำนาและระบบการทำสวนยางพารา ซึ่งจะกล่าวผลิตภัพในแต่ละระบบดังนี้ คือ

ระบบการทำนา ระบบการทำนาที่พบในทั้ง 3 หมู่บ้านที่ศึกษาแบ่งออกได้เป็น 6 ระบบอยู่ ได้แก่ (ก) การทำงานปีแบบนาคำอาทัยการชลประทาน (ข) การทำงานปีแบบนาหัวน้ำแมล็ดข้าวของอาทัยการชลประทาน (ค) การทำงานคำอาทัยการชลประทานทั้งในช่วงนาปีและนาปรัง (ง) การทำงานปีแบบนาหัวน้ำแมล็ดข้าวของอาทัยการชลประทาน (จ) การทำงานปีแบบนาคำโดยอาทัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียว (ฉ) การทำงานปีแบบนาหัวน้ำแมล็ดแห้งโดยอาทัยการชลประทานตามด้วยการปลูกถั่วเขียวในฤดูแล้ง (ด) ความสามารถในการทำงานและผลทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำนาและทำถั่วเขียวจากตารางที่ 1,2)

การเลือกระบบปฏิบัติในแต่ละการทำงานจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการรับน้ำของพื้นที่และความสูงต่างของพื้นที่ รวมทั้งประเภทของดินเป็นสำคัญ ช่วงภาวะวิกฤตดีเกี้ยว กับเวลาในการทำงาน ได้แก่ ช่วงการถอนก้ามปักคำและการเก็บเกี้ยวข้าว จากการศึกษาเวลาการทำงานพบว่า ในนาคำเวลาการถอนก้ามปักคำและการเก็บเกี้ยวใช้เวลาอยู่ระหว่าง 53-68 ของเวลาทั้งหมด ส่วนการทำงานหัวน้ำใช้เวลาในการเก็บเกี้ยวอยู่ระหว่าง 45-50 ของเวลาทั้งหมด ในการทำงานปีเกษตรกรรมจำเป็นต้องคำให้เสร็จก่อนหน้ามากในกลางเดือนตุลาคม และเก็บข้าวให้เสร็จก่อนฝน霏雨 ของเดือนเมษายน ส่วนการทำงานปีปรัง วงจรของการเพาะปลูกคำเนินไปในช่วงเดือนสูงสุด ดังนั้นช่วงเวลาของการทำคำและเก็บเกี้ยวจึงสั้นกว่าในช่วงนาปีเพื่อให้สามารถทำงานปีได้ทัน

การปลูกถั่วเขียวในแปลงนาช่วงฤดูแล้งไม่เกิดการแข่งขันกับการทำนาในช่วงหน้าฝนมากนัก ถ้าหากว่าฟาร์มนั้นไม่มีการทำนาปรัง แต่ถ้าหากฟาร์มที่ทำนาปรังด้วยพบว่ามีการแข่งขัน คือเกษตรกรพยายามหัวน้ำถั่วเขียวเข็วขันเพื่อหลีกเลี่ยงช่วงที่ฝนมากในเดือนพฤษภาคม การเก็บเกี้ยวจะตรงกับการทำนาปรัง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าวเกษตรกรมักปัญหาโดยการ (ก) ถ้าหากมีพื้นที่การปลูกถั่วเขียวมากและมีพื้นที่ทำนาปรังน้อย เกษตรกรเก็บเกี้ยวถั่วเขียวก่อนดำเนิน โดยการหัวน้ำก้าม ซึ่งเป็นไปได้กับเกษตรกรที่มีพื้นที่ที่รับน้ำได้ไม่ค่อยสะดวกนัก (ข) ถ้าหากมีพื้นที่ทำการทำนาปรังมาก จะดำเนินก่อนการเก็บเกี้ยวถั่วเขียวซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าการทำนาจะใช้เวลานานซึ่งทำให้ผลผลิตถั่วเขียวซึ่งหัวน้ำก้ามมีความผันแปรมากขึ้น

ตารางที่ 1 เวลาทำงานโดยเฉลี่ย (ชั่วโมง/วัน) ของการทำงานและถ้วนเขียว

งานที่ทำ	นาทีวันแรก ข้างอก	นาทีวัน	นาที (นาที)	นาที (นาพรัตน์)	ถ้วนเขียว
ซ้อมแซมคันนา	2.0	2.0	2.0	2.0	-
ทำแบกลงกล้า	-	-	1.5	1.5	-
ไถนา	8.0	20.0	12.0	8.0	-
ถอนกล้า-คำ(หรือหัวน้ำ)	2.0	2.0	35.0	20.0	1.0
ใส่ปุ๋ย	3.0	3.0	3.0	3.0	-
ปราบแมลงและโรคพืช	16.0	10.0	4.0	5.0	0.5
ควบคุมน้ำ	1.0	3.5	3.0	5.0	-
เก็บเกี่ยว	40.0	40.0	40.0	20.0	12.0
นวด	6.0	6.0	6.0	6.0	1.0
ขนส่ง	4.0	4.0	4.0	4.0	0.5
รวม	82.0	90.5	110.5	74.5	17.0

ที่มา : จากการสังเกตในพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 2 ผลทางเศรษฐศาสตร์ของระบบการทำนาและการปลูกถั่วเขียว

งานที่ทำ	นาทวันแห้ง ข้าวอก	นาทวัน น้ำปี	นาค่า (นาปี)	นาค่า (นาปั้ง)	ถั่วเขียว
เมล็ดพันธุ์ (กก/ไร่)	8-20	8-12	2-12	2-10	3-5
ปุ๋ย (กก/ไร่)	5-20	4-30	4-50	1.7-38	-
ผลผลิตต่อไร่ (กก)	150-250 (220)	167-500 (335)	200-595 (373)	45-595 (309)	10-28 (21)
ผลผลิตคิดเป็นตัวเงินฉลี่ย (บาท/ไร่)	770	1,173	1,305	1,082	
ปัจจัยผันแปร (บาท/ไร่)					
เมล็ดพันธุ์	65-80	59-84	14-48	14-17	24
เฉลี่ย	(70)	(75.5)	(14.5)	(37)	
ปุ๋ย	19-138	19.3-138	18.5-230	7.8-173	6
เฉลี่ย	(68)	(67.5)	(75.5)	(80)	
ยางไผ่แมลง-โรคพิษ	7.5	7.5	7.5	7.5	-
น้ำมัน	30	45	39	40	-
รายได้เหนือต้นทุนผันแปร (บาทต่อไร่)	595	978	1,143	918	85
ผลิตภาพ					
กิโลกรัมต่อช่ำวไม้	2.7	3.7	3.4	4.1	1.2
บาทต่อช่ำวไม้	9.45	12.95	11.90	14.35	5

ที่มา : จากการสังเกตและติดตามการปฏิบัติงานของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา

ระบบการทำสวนยาง จากการศึกษาใน 3 หมู่บ้านนี้พบว่ามีเพียงร้อยละ 3.5 ของชาวสวนยาง ทั้งหมดเท่านั้นที่มีเนื้อที่ปลูกยางพารามากกว่า 50 ไร่ อีกร้อยละ 37 มีพื้นที่อยู่ในระหว่าง 17 ถึง 50 ไร่ ร้อยละ 59.5 มีพื้นที่ต่ำกว่า 16 ไร่ นอกเหนือจากยางพารา กิจกรรมเกษตรอื่นของเกษตรกร คือ การทำนา การปลูกไม้ผลในบางครัวเรือน การเลี้ยงวัวหรือสุกรเป็นต้น

เกษตรกรที่มีสวนยางมากจะมีพื้นที่ปลูกพืชทดแทนมากจึงมีการแบ่งเป็นพื้นที่ยางบางส่วนให้เพื่อบ้าน ใช้ทำประโยชน์ในการปลูกพืชแซมยางในช่วงปีแรกของการปลูกยางทดแทน โดยได้ประโยชน์ในแต่ละปีของการได้รับความช่วยเหลือทางด้านป้องกันวัชพืช ระบบการปลูกพืชแซมยางที่พบมาก ได้แก่ การปลูกข้าวไว้ร่วมกับแตงกวาในหลุมเดียวกัน การปลูกข้าวโพดระหว่างต้นข้าวใน 1 เดือนต่อมา โดยจะเก็บเกี่ยวข้าวโพดได้ภายใน 15 วันหลังเก็บข้าว และการปลูกพืชผักพวงพริก มะเขือยาว ตะไคร้ บริเวณพื้นที่สวนยาง ในปีที่ 2 ของการปลูกยางจะมีการปลูกกล้วย มันเทศ มันส้มปะหลัง พืชตระกูลถั่ว บางชนิด เช่น ถั่วลิสง และสามารถเก็บเกี่ยวพริก ตะไคร้ มะเขือได้ในช่วงปีนี้ด้วย โดยทั่วไปการปลูกพืชแซมยางขึ้นอยู่กับแรงงานในครอบครัว และโอกาสในการทำการค้าโดยเฉพาะเกี่ยวกับการเข้าถึงของภาระค่าใช้จ่าย การซื้อขายและสามารถขายโดยตรงให้กับผู้สัญจรผ่านได้ เนื่องจากขาดแคลนแรงงาน จึงมีการปลูกพืชแซมเพื่อการบริโภคในครอบครัวมากกว่า ดังนั้นนอกจากการปลูกพืชแซมยางจะมีบทบาทในแบบที่เปลี่ยนพืชอาหาร และเพื่อเป็นแหล่งเงินในช่วงการปลูกทดแทนแล้ว พืชแซมยางในสวนยางยังมีบทบาทในการเพิ่มปุ๋ยให้แก่ดิน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว และบ่อปักกัน การระล้างของดินได้ด้วย ในบางพาร์มใหญ่ ๆ จะมีการแบ่งแปลงปลูกทดแทนออกเป็นส่วน ๆ เพื่อให้สามารถรีดหุนเยี่ยนได้ นอกจากจะปลูกพืชแซมในบางแปลงแล้วยังมีการปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดิน เพื่อเพิ่มปุ๋ยและบำรุงดิน นอกจากนี้ในพื้นที่ที่ได้รับการลงยาด้วยสารเคมีต้องมีการปฏิบัติในแปลงยางตามที่กำหนดคือ จะมีการปลูกความหนาแน่นประมาณ 80 ต้นต่อไร่ระยะ (3x8 ม. หรือ 6x4 ม.) แต่ก็พบว่าการปลูกจะมีความหนาแน่นมากขึ้น คือ 84 ต้นต่อไร่ระยะ (7x3 ม.) 98 ต้นต่อไร่ ระยะ (6x3 ม.) พันธุ์ปลูกที่พบมากเรียงตามลำดับดังนี้ RRIM 600, GR1 PB5/51 นอกเหนือจากนั้นเป็นพันธุ์ PR 225, RRIM 703, RRIM 632 และ PR 107 พันธุ์ RRIM 600 ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะชาวบ้านเห็นว่ามีความต้านทานต่อโรคได้ดีกว่าและให้ผลผลิตมากกว่า

วิธีปลูกยางที่พบมี 2 วิธีคือ การปลูกยางที่ได้ตัดตามาแล้ว 1 ตัน/หลุม ถ้าหากต้นไหนตายก็จะมีการปลูกทดแทน ส่วนอีกวิธีคือ ปลูกโดยใช้ต้นยางมีใบ 2-3 ใบที่ตอนมาจาก "ป้ายาง" นำมาลงแปลงปลูกแล้วติดตายางพันธุ์ดูที่ซ้อมมาจากเพื่อนบ้าน หรือแปลงพันธุ์ยางในท้องถิ่นหลังจากที่ได้ปลูกต้นต่อ 5-6 เดือน วิธีการนี้จะปลูก 2-3 ต้นต่อหลุมและเลือกต้นที่ดีที่สุด 1 ต้น ถ้าหากพิจารณาในระดับชาวบ้านแล้ว วิธีการที่ 2 มีการปฏิบัติมากกว่าวิธีที่ 1 เพราะลงทุนน้อยกว่า และแม้ว่าจะได้ทุนลงเคราะห์มาปลูกทดแทนสำนักงานกองทุนฯ ก็ไม่สามารถมีต้นพันธุ์ที่ได้ตัดตามาแล้วเพียงพอ

ปริมาณที่ปุ๋ยยางที่ใช้แต่ละฟาร์มขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่อไปนี้คือ ประการแรกเกษตรกรได้รับทุนสนับสนุนหรือไม่ ประการที่สองสถานภาพทางการเงินของฟาร์มถ้าหากได้รับทุนฯ จะใส่ปุ๋ยปริมาณเท่าที่ทางกองทุนกำหนด เพราะมีการติดตามของเจ้าหน้าที่สม่ำเสมอ แต่ถ้าหากไม่ได้รับทุนมักจะใส่ปุ๋ยน้อยกว่ายกเว่นผู้ที่ไม่มีปัญหาทางการเงินก่อนใส่ปุ๋ยจะต้องมีการกำจัดวัชพืชก่อน อาจใช้จอบ รถไถดินตามรถแทรกเตอร์ระหว่างร่องยาง หรือฉีดยาฆ่าหญ้าที่มีปัญหาทางการเงินก่อนใส่ปุ๋ยจะต้องมีการกำจัดวัชพืชก่อน อาจใช้จังหวะเวลาที่เหมาะสมที่สุด 2 อย่างรวมกัน ในช่วงนี้จะมีการตัดแต่งกิ่งที่ไม่ต้องการออกด้วย

เมื่อยางพาราอายุ 6-7 ปี ก็สามารถกรีดยางได้โดยประมาณร้อยละ 70 ของจำนวนต้นที่มีเส้นรอบวงประมาณ 50 ซม. วัดจากพื้นดิน 1.5 เมตร การกรีดยางทำตลอดปี ยกเว้นช่วงผลัดใบและช่วงที่มีฝนตกหนัก จำนวนวัดกรีดยางต่อปีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การเศรษฐกิจสังคมในครัวเรือนด้วย (ตั้งจะกล่าวต่อไป) ระยะเวลาจากบ้านไปยังสวนยางอาจจะเดินเพียง 2 นาที จนกระทั่งใช้จักรยาน 30 นาที การกรีดยางโดยมากเริ่มตั้งแต่เข้ามีตประมาณตี 4 ถึง ตี 5 โดยใช้ระบบกรีดต่าง ๆ กันคือ S/3,5D/6; S/3,10D/11; S/3,ทุกวัน; S/3,3D/4; S/2,5D/6 ที่พบมากที่สุดก็เป็นแบบแรกในขณะที่คำแนะนำให้กรีดยางวันวันวันครึ่งล้านต้น ซึ่งถ้าหากกรีดวันนี้โดยกรีดประมาณ 1-5 เมตร 1 หน้า ใช้เวลาประมาณ 4-5 ปี

การใช้แรงงานพบว่า ชาวสวนยางกรีดยาง 100-150 ตันกินเวลา 1 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับอายุของยางและลักษณะของสวน จำนวนวันกรีดยางใน 1 ปี อยู่ระหว่าง 120-190 วัน (เฉลี่ย 150 วัน) ขึ้นอยู่กับพื้นที่ (จำนวนวันที่ฝนตก) และวัตถุประสงค์ของเกษตรกรคือ ผู้ที่มีสวนยางน้อยความต้องการกรีดยางจะมากขึ้น ในช่วงให้ผลผลิต การกรีดยาง-ทำแผ่นยางกินเวลาต่อไป 95 ของการทำงานทั้งหมด นอกนั้นเป็นการกำจัดวัชพืชและใส่ปุ๋ยประมาณ 1-2 ครั้งต่อปี คือช่วงผลัดใบและก่อนฝนตกหนัก แต่การใส่ปุ๋ยจะใส่ทุกปีหรือไม่ หรือปริมาณเท่าไรขึ้นอยู่กับสถานะทางการเงินเป็นหลัก การใช้ยาฆ่าเชื้อราบวินาทีที่กรีดแล้วไม่ได้ปฏิบัติทุกฟาร์ม และแต่ละฟาร์มที่ปฏิบัติก็ไม่เหมือนกัน คืออาจใช้เวลา 15 วันต่อครั้ง 2 ครั้งต่อปี หรือ 1 ครั้งต่อปี เป็นต้น

ผลผลิตยางพาราต่อไร่ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการเป็นอย่างน้อย ได้แก่ ศักยภาพของต้นยาง (พันธุ์ อายุ เป็นต้น) เนื่องจากทางนิเวศน์ (ดิน วัชพืช อากาศ) และการดำเนินงานในฟาร์ม (ความต้องการริด คุณภาพการกรีด การดูแลรักษา) จากการศึกษาแปลงยาง 36 แปลงในเกษตรกร 17 ราย อายุของยางระหว่าง 7-27 ปี พบร่วผลผลิตแพนเนอร์ตั้งแต่ 72-334 กิโลกรัมของยางแผ่นยังไม่รวมครัวน (USS) ต่อไร่

จากตารางที่ 3 ถ้าหากสมมุติยางเก่าที่มีอยู่ในปัจจุบันเทคนิคแบบเดิมที่กระทำในปี 2490 พบร่วผลผลิตภาพของแรงงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 55 โดยประมาณ อย่างไรก็ตามในช่วงหลังจากปีที่ 6 ของการปลูกแทนเป็นต้นไป ส่วนมากเกษตรกรไม่ได้ปฏิบัติตามข้อแนะนำจากทางราชการ จึงทำให้อายุของต้นสั้นกว่าความคาดหมายจากทางราชการ

ตารางที่ 3 ผลเมืองต้นทางเศรษฐกิจของระบบการทำสวนยาง

ผลทางเศรษฐกิจ	ยางเก่า	ยางพันธุ์ใหม่	พืชแพร
ผลผลิตต่อไร่ (USS กก)	72-288	112-334	ผันแปรไปตามชนิดพืช
ผลผลิตคิดเป็นตัวเงิน (บาท/ไร่/ปี)	2,720	4,463	875
ต้นทุนผันแปร (บาท/ไร่/ปี)	70	650	100
รายได้เหนือต้นทุนผันแปร (บาท/ไร่/ปี)	2,650	3,813	775
เวลาการทำงาน (ชั่วโมง/ไร่/ปี)	305	2743	na
กิโลกรัม/ชั่วโมง	0.52	0.93	na
บาท/ชั่วโมง	8.9	13.9	na

หมายเหตุ : สำหรับยางเป็นการศึกษาเฉพาะระยะของการให้ผลผลิต ส่วนพืชแพรคิดเฉพาะในช่วง 3 ปีแรก โดยใช้ราคาในปี 2533

ที่มา : จากการสังเกตและติดตามการปฏิบัติงานของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบผลิตภาพของแรงงานในแต่ละปีของระบบการปลูกพืช 2 ระบบหลัก

	นาปีอย่างเดียว	นาปี-นาปรัง	ยางพารา
ผลผลิตต่อไร่ (กก)			
ความแตกต่างของผลผลิต	200-595	416-1,190	72-334
เฉลี่ย	(373)	(712)	(255)
ผลผลิตคิดเป็นตัวเงินเฉลี่ย(บาท/ไร่)	1,305	2,492	4,335
ต้นทุนผันแปรเฉลี่ย (ยกเว้นค่าแรง)	60	150	105
ต้นทุนคงที่เฉลี่ย (ยกเว้นค่าที่ดิน)	2,260	2,260	560
พื้นที่สูงสุดต่อหน่วยแรงงาน (ไร่)	20	20	12
ผลิตภาพสูงสุด (รายได้สุทธิต่อหน่วย)	24,910	44,580	50,200

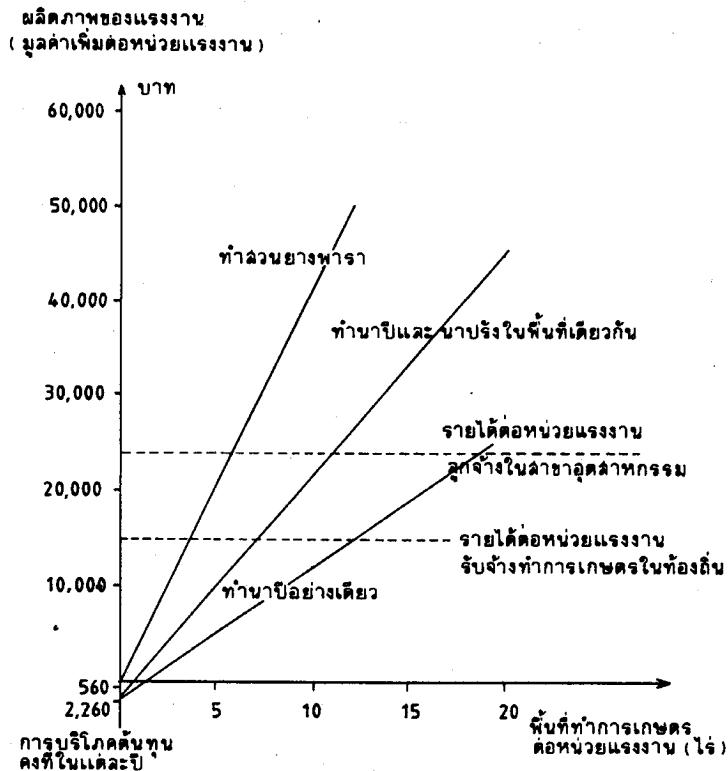
ที่มา : จากการติดตามการปฏิบัติงานของเกษตรกร

เปรียบเทียบผลิตภาพของระบบการผลิต 3 ระบบหลัก การเปรียบเทียบดังอยู่นี้พื้นฐานของระบบการทำฟาร์มแบบครอบครัว หมายถึงการทำเกษตรที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเท่านั้น ผลพ่อสรุปได้ดังนี้คือ

- ในการปลูกข้าวนาปี บุคคลในวัยแรงงาน 2 คน (ในที่นี่เรียกว่าเป็น 1 หน่วยแรงงานนึ่ง จากกิจกรรมในการทำงานจำเป็นต้องอาศัยคน 2 คนเป็นอย่างน้อย) สามารถทำได้สูงสุด 20 ไร่ เนื่องจากต้องดำเนินและเก็บข้าวให้ทันฤดูกาล
- การทำหั้งนาปีและนาปรังในพื้นที่เดียวกันทั้งหมดก็สามารถทำได้สูงสุด 20 ไร่ต่อหน่วยแรงงาน
- ในระบบยางพารานั้น จะเป็นต้องทำยางแผ่นแต่ละวันจากน้ำยางที่กรีดได้ให้หมดปราศจากแรงงานจ้างจะทำได้สูงสุด 12 ไร่ต่อหน่วยแรงงาน

การผลิตหั้ง 3 ระบบหลัก อาศัยปัจจัยการผลิตและได้ผลผลิตตั้งในตารางที่ 4 ผลเบื้องต้นนำมาสร้างเป็นกราฟรูปแบบของผลิตภาพในการทำงานของแรงงานในครัวเรือน (ภาพที่ 1) ภายใต้สภาพทางเศรษฐกิจที่มีอยู่และเทคนิคต่าง ๆ ในปัจจุบัน พอกจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาระบบการใช้น้ำมีความจำเป็นมากสำหรับเกษตรกรที่มีการทำนาเป็นหลัก ดังจะเห็นได้ว่า ผลิตภาพของหน่วยแรงงานหลังจากที่มีการพัฒนาชลประทานแล้วสูงกว่าการทำนาครั้งเดียวมาก ส่วนยางพารานั้นมีผลิตภาพการทำงานสูงสุดและใช้พื้นที่สูงสุดต่อหน่วยแรงงานต่ำกว่าจึงไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า ในสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากจะมีการขยายการปลูกยางมากขึ้นโดยการเข้าไปแทนที่พื้นที่ป่าไม้แล้ว ยางยังเริ่มเข้าไปแทนที่การทำเจตใช้น้ำที่ 1 เพิ่มขึ้นด้วย

ประเภทของเกษตรกรในระบบสังคมการเกษตรและการผลิตยางพารา ตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกรที่นำมากีชาเจาเล็กจำนวน 17 ครัวเรือนมีเนื้อที่ถือครองทำงานตั้งแต่ 0-33 ไร่ ทำสวนยาง 2-65.5 ไร่ โดยทั่วไปทำงานเพียงพอในการบริโภคและอาจมีเหลือไว้ขายด้วย ในสวนยางที่ศักดิ์มีอยู่ 7 ครัวเรือนที่สวนยางมีบางแปลงที่ไม่สามารถกรีดได้และมีเพียง 3 ครัวเรือนที่สามารถกรีดยางได้ทุกแปลง ดังนั้น ถ้าหากนำเอาภาพที่ 1 มาพิจารณาประกอบด้วยแล้ว การนำเอาพื้นที่ทำการเกษตรในครัวเรือนมาวัดความแตกต่างทางเศรษฐกิจสังคมของชาวสวนยางพารานั้น ไม่สามารถขีบยาความแตกต่างได้ชัดเจน ดังเช่นหากมีระบบการผลิตที่แตกต่างกัน แม้จะมีพื้นที่ทำการเกษตรเท่ากัน ผลิตภาพของแรงงานก็ต่างกันด้วย ดังนั้น ในขั้นนี้ผู้วิจัยจึงจัดแบ่งเกษตรกรตามความสมดุลของการใช้ที่ดินในฟาร์มกับแรงงานในครอบครัวทำการเกษตร จากการใช้เกณฑ์ดังกล่าวจึงทำให้พบความแตกต่างของเกษตรกรในระบบสังคมการเกษตร การผลิต ยางพาราได้ดังนี้ (รายละเอียดดูตารางที่ 5 ประกอบ)

ภาพที่ 1 เปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ของแรงงานระหว่างระบบการผลิตหลัก ๆ 3 ระบบในพื้นที่นา
ที่มา : จากการศึกษาการปฏิบัติงานของเกษตรกร

ประเภทที่ 1 เกษตรกรที่มีจำนวนที่ดินน้อยกว่าความสามารถในการทำงานของแรงงานครอบครัว แรงงานส่วนหนึ่งต้องออกไปทำงานรับจ้างนอกการเกษตร หรือรับจ้างกรีดยางของเกษตรกรรายใหญ่ ระดับการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตต่ำ เช่น “ไม่มีรถไถเดินตามและเครื่องกรีดยางเป็นของตน” การศึกษาของบุคคลในครอบครัวส่วนใหญ่ต่ำ

ประเภทที่ 2 เกษตรกรแบบครอบครัว หมายถึงมีที่ดินเพียงพอ กับแรงงานในครอบครัวไม่จำเป็นต้องอาศัยแรงงานจ้าง นอกจากการทำคำและเก็บเกี่ยวข้าวในบางช่วง ไม่จำเป็นต้องทำงานนอกฟาร์มในระหว่างที่ยางยังไม่ให้ผลผลิตครบในพื้นที่ทั้งหมด อาจจะมีแรงงานส่วนหนึ่งออกไปรับจ้างกรีดยางบ้าง

ตารางที่ 5 ประเภทของเกษตรกรในระบบสังคมเกษตรกรรมอิสระพารา

ประเภทของเกษตรกร¹

ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ

ประเภทที่ 1 ประเภทที่ 2 ประเภทที่ 3 ประเภทที่ 4 ประเภทที่ 5 ประเภทที่ 6²

ก. การใช้แรงงาน

- จำนวนคนในครัวเรือน	4-8	5.9	2.7	2.7	4.8	2
- จำนวนคนในวัยแรงงาน	4-6	2-7	2-6	2-5	2-4	2
- แรงงานที่ทำการเกษตร ³	1.2-3	1-3.6	1.5-3	-	1-2	0.5
- แรงงานชั่ว	-	0-150 วัน	20-150 วัน	-	-	20 คน
		(ช้าว)	(ช้าว)			
				1-2 คน (ย่าง)		
- การศึกษาของบุตร	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง-สูง	ปานกลาง-สูง	ต่ำ	สูงมาก

ข. ที่ดิน

- หุ้ยละที่ดินที่ทำกินในที่อยู่อาศัย 50-100	-	-	na	100	0
- หุ้ยละของที่ดินให้ผู้อื่นทำ	-	0-30	0-50	na	na
- ที่ดินทำการเกษตรต่อหัวน้ำย	5-10	10-20	20-35	- (ทำแปลงครึ่ง ผลผลิต)	na
- แรงงานในครัวเรือน (ไร)					

ค. ค่าใช้จ่ายสำหรับเครื่องมือทำ
การเกษตรในแต่ละปี (บาท)

330 ถึง 1,500	500 ถึง 2,000	1,000 ถึง 5,000	1,000 ถึง 2,000	(เฉพาะอุปกรณ์ ใช้เครื่องจักร ก็จะดีกว่า)
---------------	---------------	-----------------	-----------------	---

ง. การเลี้ยงสัตว์

วัว 1-2 ตัว	วัว 0-13 ตัว	วัว 2-10 แม่	-	-
แม่	แม่	หมู 0-100 แม่	-	-

จ. ผลิตภัณฑ์การเกษตรรายได้สุทธิ
(ต่อหัวน้ำยแรงงานในครัวเรือน)

5,000 ถึง 10,500	10,700 ถึง 33,500	20,000 ถึง 40,000	-
------------------	-------------------	-------------------	---

ฉ. รายได้ต้นกอกฟาร์ม⁴
(บาท/วันแรงงาน)

2,000 ถึง 5,000	0 ถึง 10,000	0 ถึง 50,000	na
-----------------	--------------	--------------	----

หมายเหตุ : ¹ แบ่งตามประเภทที่ได้บรรยายไว้ในเอกสารหน้า 17

² สำหรับเกษตรกรประเภทที่ 6 ใช้กรณีศึกษาเพียง 1 รายเท่านั้น

³ หมายถึงการใช้แรงงานเทียบกับจำนวน 300 วันทำงานต่อ 1 คนวันละ 8 ชั่วโมง เช่นทำงาน 2 คนวันละ 150
วัน ทำงานเทียบเป็น 1 : แรงงาน

⁴ เป็นรายได้เกิดจากการทำงานรับช้าง ศักขายเล็ก ๆ น้อย ๆ รับช้าราชการ อีน ๆ ที่ไม่วรุ่มเงินยืน

ที่มา : จากการศึกษา

ประเภทที่ 3 เกษตรกรที่มีที่ดินทำการเกษตรมากกว่าความสามารถในการใช้แรงงานในครัวเรือน จึงทำงานในพื้นที่บ้านส่วนท่านั้น ลูก ๆ มากได้รับการศึกษาขั้นสูง หรือทำงานรับจ้างที่ใช้แรงงานที่มีคุณภาพในเมือง ดังนั้น พาร์มประเภทนี้อาศัยแรงงานจ้างมาทำการเกษตรในสัดส่วนที่สูง ส่วนใหญ่หัวหน้าครอบครัวมีอายุมาก ในกรณีที่มีyangพาราเป็นพี่ชายนัก มักจะแบ่งพื้นที่ไว้ทำงานโดยอาศัยแรงงานจ้างมาก และมีการให้เช่านาหรือให้ทำแบ่งครึ่งผลผลิตข้าว แรงงานในการก็จะยังและแบปรุงส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้างแบ่งครึ่งผลผลิตอย่างแผ่นยังไม่ได้ร่วมคwan (USS) เป็นที่สังเกตว่า แม้จะมีพื้นที่ส่วนยังพาราแต่เกษตรกรประเภทนี้ไม่มีการขายพื้นที่นา เนื่องจากราคาายมีความไม่แน่นอนมาก จึงจำเป็นต้องเก็บที่ดินทำงานไว้ป้องกันการเสี่ยง

ประเภทที่ 4 ให้ผู้อื่นทำแบ่งครึ่งผลผลิตในเนื้อที่ส่วนยังทั้งหมด เป็นผู้ทำงานอีกด้วยแล้ว เช่น ข้าราชการ พ่อค้า แรงงานจ้างมักจะเป็นครอบครัวหุ่มสาว สามี-ภรรยา โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ในส่วนยัง และอาจทำงานเช่า หรือแบ่งผลผลิตในพื้นที่ของเจ้าของส่วนยังด้วย แต่เกษตรกรประเภทนี้ จะเสี่ยงกับการไม่มีแรงงานจ้างในช่วงราคายังตกต่ำ หรือช่วงที่ยังอายุมากให้ผลผลิตต่ำ

ประเภทที่ 5 ลูกจ้างเต็มเวลา เป็นเกษตรกรที่อพยพมาจากเขตที่ทำนาโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เพื่อมารับจ้างก็จะยังและทำแฟ่นยังโดยแบ่งครึ่งผลผลิตในฟาร์มประเภทที่ 3 และ 4 แต่ในช่วงไม่กริด ยังมีการทำงานรับจ้างรายวันด้วย

ประเภทที่ 6 นายทุนส่วนยัง มีจำนวนน้อยในเขตที่ศึกษา ในเขตที่ศึกษาพบเพียง 1 ราย เท่านั้น

จากการศึกษาการปฏิบัติงานเกี่ยวกับยังพาราบางอย่างของเกษตรกรโดยการสุมเลือกฟาร์มประเภทต่าง ๆ 100 พาร์มมาศึกษาเฉพาะเทคนิคในการปฏิบัติในส่วนยังว่าต่างกันอย่างไร (ตารางที่ 6) พบว่าไม่ว่าจะเป็นวิธีการปลูก ความหนาแน่นของต้นยัง ระบบการก็จะยัง คุณภาพ ยังแผ่นที่ขยายได้ และการใช้ยาฆ่าเชื้อรานริเวณหน้ายังที่กริดแล้ว เกษตรกรประเภทที่ 3, 4 มีแนวโน้มปฏิบัติตามคำแนะนำจำนวนมากกว่าเกษตรกรประเภทที่ 1, 2 แสดงให้เห็นว่า จุดประสงค์ของเกษตรกรประเภทที่ 3, 4 มองในระยะยาวมากกว่าประเภทที่ 1, 2 คือ การทำให้ดินยังกริดได้นาน ที่สุด แต่อย่างก็ตามแม้ว่าจะเป็นชั้นนั้น เทคนิคต่าง ๆ ที่ทางการเสนอแนะก็ไม่ได้รับการยอมรับนั้นไปปฏิบัติทั้งหมดกับเกษตรกรประเภทที่ 3 และ 4 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก็จะยังยังคงเป็นแบบ S/3, 3d/4 และ S/3, 5d/6 เป็นส่วนมาก เนื่องจากความต้องการเงินสดใช้จ่ายทุกวันของเกษตรกร ส่วนเกษตรกรประเภทที่มีแรงงานน้อยเปรียบเทียบกับจำนวนที่ดินนั้น จำเป็นต้องอาศัยลูกจ้างซึ่งรายได้ขึ้นอยู่กับจำนวนดินที่กริดและผลผลิตแต่ละวัน ถ้าหากกริดแบบความถี่น้อยก็จะทำให้รายได้ไม่พอเพียง และนอกจากนี้ยังบางพื้นที่ในช่วงปีแรก ๆ เกษตรกรจึงต้องกริดจำนวนวันมากเพื่อให้เกิดรายได้ประจำวันเพียงพอ สิ่งที่รับมาลคาดหวังว่าจะพယายามให้อายุของต้นยังกริดได้นานเพื่อจะได้ยืดการให้ทุนให้ชั้ลงคงเป็นไปได้ยาก การพื้นฟูต้นยังขึ้นมาใหม่เพื่อการปลูกแทนในระยะต่อไป ซึ่งสิ่งที่ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับเกษตรกรทุกประเภท

ตารางที่ 6 เทคนิคการปฏิบัติในทำสวนยางของเกษตรกรประเภทต่าง ๆ

เทคโนโลยีใช้	ประเภทของเกษตรกร			
	ประเภทที่ 1 (N=25)	ประเภทที่ 2 (N=25)	ประเภทที่ 3 (N=25)	ประเภทที่ 4 (N=25)
(ก) วิธีการปลูก				
แบบ 1	0(0)	*1(16)**	*10(40)**	*20(80)**
แบบ 2	25(100)	21(84)	15(60)	5(20)
(ข) ความหนาแน่นต้นยาง (เม็ด/ต้น/ไร่)				
71-80	4(16)	8(32)	21(84)	25(100)
81-90	13(5)	14(56)	4(16)	0
91-100	5(20)	3(12)	0(0)	0
100	3(12)	0(0)	0(0)	0
(ค) ระบบการเก็บ				
กษิตครึ่งลำต้นรับเร็นรัน (s/2 d/2)	0(0)	0(0)	5(20)	5(20)
กษิตครึ่งลำต้น 5 วันเร็น 1 วัน (s/2 5d/6)	3(12)	4(16)	8(32)	5(20)
กษิต 1/3 ของลำต้น 3 วันเร็น 1 วัน (s/3 3d/4)	6(24)	4(16)	10(40)	14(56)
กษิต 1/3 ของลำต้น 5 วันเร็น 1 วัน (s/3 5d/6)	12(48)	13(52)	2(8)	1(4)
กษิต 1/3 ของลำต้น 10 วันเร็น 1 วัน (s/3 10d/11)	3(12)	2(8)	0(0)	0(0)
กษิต 1/3 ของลำต้นทุกวัน (s/3 ทุกวัน)	1(4)	2(8)	0(0)	0(0)
(ง) การใช้ยาฆ่าเชื้อร้ายาน้ำยางกษิตแล้ว				
ใช้	7(28)	15(60)	22(88)	25(100)
ไม่ใช้	28(72)	10(40)	3(12)	0(0)
(จ) คุณภาพยางแผ่นที่ขายได้				
ชั้น 2	0(0)	3(12)	4(16)	12(48)
ชั้น 3	15(60)	19(76)	20(80)	12(48)
ชั้น 4	10(40)	3(12)	1(4)	1(4)

หมายเหตุ : * จำนวนคน

** จำนวนเม็ดเป็นครัวซ์ละ

ที่มา : จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามตามแบบปืดจำนวน 100 ครัวซ์อน

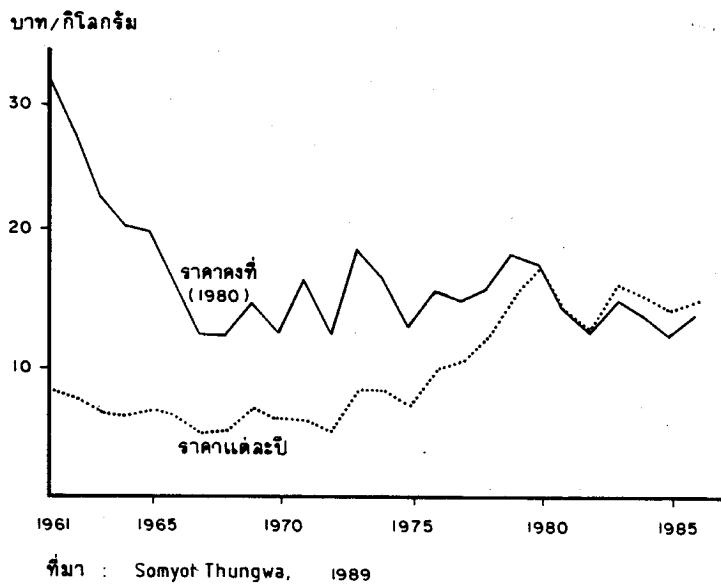
ความสัมพันธ์ทางการแลกเปลี่ยนในภาคการผลิตยางธรรมชาติ ในการผลิตยางธรรมชาติของพื้นที่ศึกษาโดยเฉพาะใน 3 หมู่บ้านเป็นการผลิตยางแผ่นดิบยังไม่ได้รับคุณภาพ (RSS) ผลผลิตหั้งหมวดส่งออกจากพื้นที่ไปยังอุปกรณ์หั้งหัวดิบในจังหวัดสงขลา โดยผ่านพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อในหมู่บ้านหรือนำไปขายเองที่ตลาดในตัวอำเภอ พ่อค้าภายในอำเภอส่งขายให้กับแหล่งรับซื้อยางเพื่อนำมาเรียบเป็นยางแผ่นรมควัน (RSS) เพื่อส่งออกต่างประเทศโดยตรง การขายยางของชาวสวนมีปัญหา ยางแผ่นคุณภาพไม่ดี ทำให้ขายได้ราคาต่ำเนื่องจากความชื้นและความหนาของแผ่นยางพาราเมื่อนำไปปรับต้องใช้วาลุหลายวัน

สาเหตุที่กล่าวมานี้ รัฐบาลโดยกรรมสังเสริมการเกษตรได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นและขยายยางชื้น โดยมีวัตถุประสงค์ผลิตยางคุณภาพดี มีการร่วมกันขยายโดยมีระยะเวลาขายแต่ละครั้งแน่นอน อาจเป็นการขายยางแผ่นให้แก่พ่อค้าที่ให้ราคาดี หรือโรงงานโดยตรง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมให้บริการกู้เงินแก่สมาชิกระหว่างรอขาย มีการซื้อปัจจัยการผลิตมาขยายต่อสมาชิกด้วยราคากูกกว่าราคตลาด และในระยะหลังได้มีการให้ทุนเพื่อสร้างโรงรมย่างขึ้นมาเองในกลุ่ม อย่างไรก็ตามการก่อตั้งกลุ่มประสบปัญหามากมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งจากพ่อค้าที่เสียผลประโยชน์ ตัวเกษตรกรเอง คือความไม่เข้าใจในการก่อตั้งกลุ่ม ความต้องการเงินสดในแต่ละวันรวมทั้งความสามารถและความจริงใจในการทำงานของผู้จัดการกลุ่ม

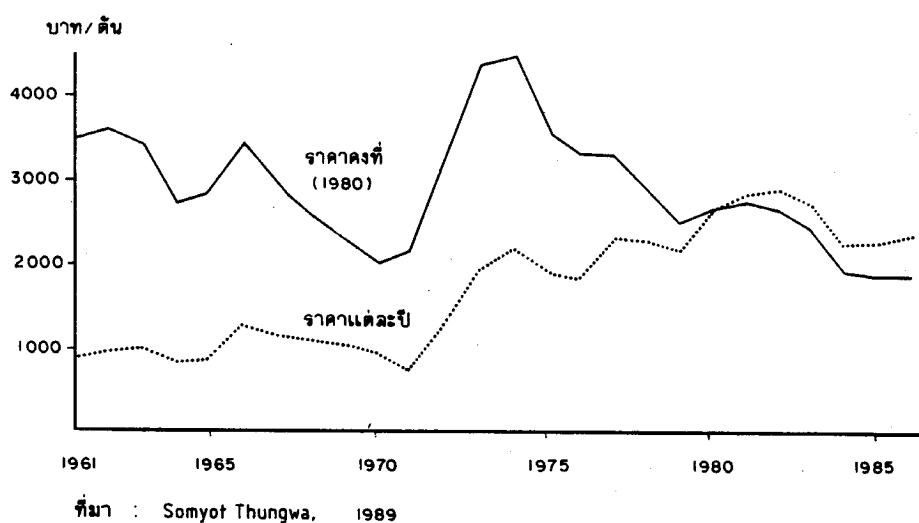
การตลาดยางพาราของไทยชื่นอยู่กับตลาดโลกเป็นอย่างมาก เพราะในแต่ละปีไทยส่งยางออกถึงร้อยละ 95 ของผลผลิตรวมทั้งประเทศตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2527 ร้อยละ 63.6 ไปญี่ปุ่น ร้อยละ 10.5 ไปจีน ร้อยละ 9 ไปสหราชอาณาจักร และร้อยละ 3.6 ไปกลุ่ม EEC มีเพียง 25 บริษัทเท่านั้นที่มีการส่งยางออก ในจำนวนนี้มี 5 บริษัทคุมการส่งออกถึงร้อยละ 80 (ยางไทยนำเข้าเต็มและช่วยชาวคุณร้อยละ 50) โดยประเทศไทยส่งออกยางแผ่นมาก 3 และ 4 ถึงร้อยละ 80 ของ การส่งออกหั้งหมวด อย่างไรก็ตาม ในปีจุบันนี้การขยายตัวของการผลิตยางธรรมชาติของประเทศไทย มีเป็นจำนวนมาก จากการผลิตในปี พ.ศ. 2526 จาก 882 มาเป็น 1369 พันเมตริกตันในปี พ.ศ. 2533 (สมชาย, 2534) ตลาดญี่ปุ่นซึ่งปกติรับซื้อยางแผ่นไทยคุณภาพปานกลางถึงต่ำไม่สามารถรองรับยางแผ่นของไทยในสัดส่วนที่มากเท่ากับอดีต การหาตลาดใหม่จึงมีความจำเป็นแต่ต้องมีการพัฒนายางแผ่นคุณภาพดี การดำเนินงานของกลุ่มปรับปรุงคุณภาพยางแผ่นและขยายยางจึงควรมีการพัฒนาอย่างจริงจัง จะเห็นได้ว่ารายได้จากการขายพารามีได้ชื่นอยู่กับผลผลิตต่อไร่หรือความเข้มข้นของเวลาในการทำงานท่านนั้นแต่ชื่นอยู่กับราคายางตัวอย่างประเทศไทยไม่มีอิทธิพลต่อราคายางในตลาดโลก เพราะมีส่วนแบ่งตลาดเพียงร้อยละ 20 อีกทั้งราคายางที่ชาวสวนได้รับยังชื่นอยู่กับตลาดสิงคโปร์ เนื่องจากบริษัทใหญ่ของไทยทำธุรกิจเชื่อมโยงกับนายทุนส่องอกของสิงคโปร์ ที่จะรับซื้อส่งออกต่อจากประเทศไทยอีกรั้งหนึ่ง แทนที่ประเทศไทยจะส่งออกไปยังผู้บริโภคโดยตรง

นอกจากนั้นราคายางธรรมชาติยังขึ้นอยู่กับยางสังเคราะห์ด้วย เพราะในปัจจุบันประเทศไทยผลิตยางสังเคราะห์ได้ถึง 2 เท่าของผลผลิตยางธรรมชาติ ดังนั้นการขึ้นลงของราคายางยังขึ้นอยู่กับราคาน้ำมันซึ่งเป็นวัตถุคงในการผลิตยางสังเคราะห์ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2516 การประการชื่นราคาน้ำมันดิบเป็นครั้งแรกของกลุ่มไอโอเปคได้ผลักดันให้วิธีทางการค้ายางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ราคายางธรรมชาติที่เคยตกต่ำในระยะก่อน ๆ กลับกระเดื่องขึ้นโดยลำดับ อย่างไรก็ตามถ้าหากราคาน้ำมันสูงขึ้นกิน 25 US\$ ต่อบาร์ลิตร์มีผลกระทบให้ภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ก็จะมีผลให้ความต้องการใช้ยางธรรมชาติลดลงด้วย (สมชาย, 2534)

การศึกษาประวัติของฟาร์มต่าง ๆ ทำให้ทราบว่า "ไม่ว่าราคายางจะขึ้นหรือลงมากเท่าใด ก็จะเกิดยางเป็นแบบเข้มข้น เช่นหากยางราคาก็จะไม่ทำงานในบางส่วน แต่หากยางราคาก็ต่ำ (เข้ม ตั้ง แต่ปี พ.ศ.2503-2513) จะไม่เกิดยางในพื้นที่ยางส่วนที่อยู่ใกล้และเกิดยาก มาเน้นเกิดสวนยางไกลบ้านอย่างเข้มข้นเป็นหลัก และในกรณีนี้ แรงงานลูกจ้างอาจจะต้องอพยพไปทำงานอื่นที่ให้รายได้กว่า แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการตั้งองค์กรยางธรรมชาติระหว่างประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เพื่อรักษาระดับราคายาง แต่ก็ไม่สามารถทำให้ราคายางสูงขึ้นได้กลับลดลงเมื่อเทียบกับอัตราเงินเฟ้อ (ดูภาพที่ 2) การที่ระบบราคาไม่ได้ช่วยชาวสวนยางมากนัก ความพยายามมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรเก็บยางแบบที่ต้องบริโภคเพลืออย่างชั่วลงก็ไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร จึงทำให้ช่วงของการที่จะต้องปลูกทดแทนสิ้นลงด้วย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการลงทุนทำสวนยางทดแทนโดยเฉลี่ยวันละ 6 ปีแรก เพื่อระยะเวลาระหว่างการลงทุนจะได้ จะมีการยอมเกิดขึ้นยากมากโดยเฉพาะกับเกษตรกร 2 ประเภท แรก เนื่องจากความต้องการบริโภคประจำวันในครอบครัวมีมาก และหากยางราคาก็ต่ำลงมาก ๆ โอกาสในการยอมเก็บลงอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีนโยบายของรัฐให้ทุนอุดหนุนในช่วงนั้น แต่ก็ไม่สามารถให้กับทุกคนได้ และการให้ทุนการปลูกทดแทนมักได้ผลประโยชน์มาก่อนเจ้าของสวนยางที่มีความสามารถแบ่งพื้นที่ปลูกยางเป็นระยะที่จะให้เกิดรายได้พอเพียงกับความต้องการ ในขณะที่เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถทำได้ ดังนั้น สิ่งที่น่าจะพิจารณาคือ การให้ทุน จะต้องให้ประโยชน์กับผู้ที่มีพื้นที่ปลูกยางต่อหน่วย แรงงานต่ำกว่า 12 ไร่ เพราะมีโอกาสสะสมทุนน้อยกว่ากลุ่มอื่น หรือไม่ก็สร้างความเสมอภาคในการพัฒนาด้วยการจัดทำพื้นที่ยางให้อย่างเพียงพอ อาจจะให้โดยภาครัฐหรือพริวีตี้ และเนื่องจากว่าการลงทุนในการใช้ปัจจัยการผลิตมีถึงร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด (ตารางที่ 7) สิ่งที่น่าจะทำอีกอย่างก็คือ หมายหาราคาลดราคابาจจัยการผลิตให้ต่ำลง นอกจากนี้ การรวมศูนย์ส่องอกของไทยยังขึ้นอยู่กับบริษัทไม่ก็แห่งแล้วส่งผ่านไปยังนายหน้าสิงคโปร์ ดังนั้น เพื่อให้ราคainประเทศอยู่ในระดับใกล้เคียงกับทางสิงคโปร์ ประเทศไทยจะพัฒนาโครงสร้างการตลาดให้สามารถเป็นตลาดชั้นดี (primary market) ให้แก่ ประเทศญี่ปุ่นซึ่งโดยตรงได้ และต้องพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปยางธรรมชาติเพิ่มขึ้นด้วยเพื่อรับ ผลผลิตของประเทศที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ"

ภาพที่ 2. ราคายางพาราตั้งแต่ปี 1961-1985 (ราคากองที่และราคาน้ำดื่มปี)

ภาพที่ 3 ราคาน้ำดื่มปี 1961-1985 (ราคากองที่และราคาน้ำดื่มปี)

ตารางที่ 7 ประมาณการการลงทุนและผลได้จากการผลิตยางพารา

ปีที่ผลิต การผลิต	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9-13	14-18	19-27
1. ค่าใช้จ่ายในการผลิต												
(บาท)												
- พืชกรรม		30										
- พันธุ์ยาง		490										
- ปุ๋ยเคมี-ไม่มีพืชกรรม	556	434	434									
- มีพืชกรรม	386	392	392	425	425	263	180	180	180	180	180	
- อุปกรณ์		30	30	30	30	30	30	1,340	30	30	30	30
- น้ำกรด								23	30	33	27	25.5
- ถ่านแอลซี								56	56	56	56	56
- ยางปราบวัชพืช		16	16	16	16	16	16	16	16	16		
- ยาฆ่าเหื้อรา								15	15	15	20	25
- พืชแซน		115	36	150								
- ศรีบูกเบิกปี	1,595											
- รวม												
- มีพืชแซน		1,106	480	480								
- ไม่มีพืชแซน	1,595	1,051	516	630	471	471	282	594	327	329	330	317
2. ผลผลิตต่อไร่ (บาท)								193	284	314	253	227
3. ผลตอบแทนสุทธิ												
- ยางแผ่น (บาท)								3,278	4,829	5,337	4,316	3,855
- พืชแซน (บาท)		824	780	1,000								
4. รายได้												
- ไม่มีพืชแซน	-1,595	-1,051	-516	-360	-471	-471	-282	2,693	4,502	5,008	3,986	3,537
- มีพืชแซน	-1,595	-227	264	370	-471	-471	-282	2,693	4,502	5,008	3,986	3,537

หมาย : ประมาณการจากเกษตรกรในพื้นที่

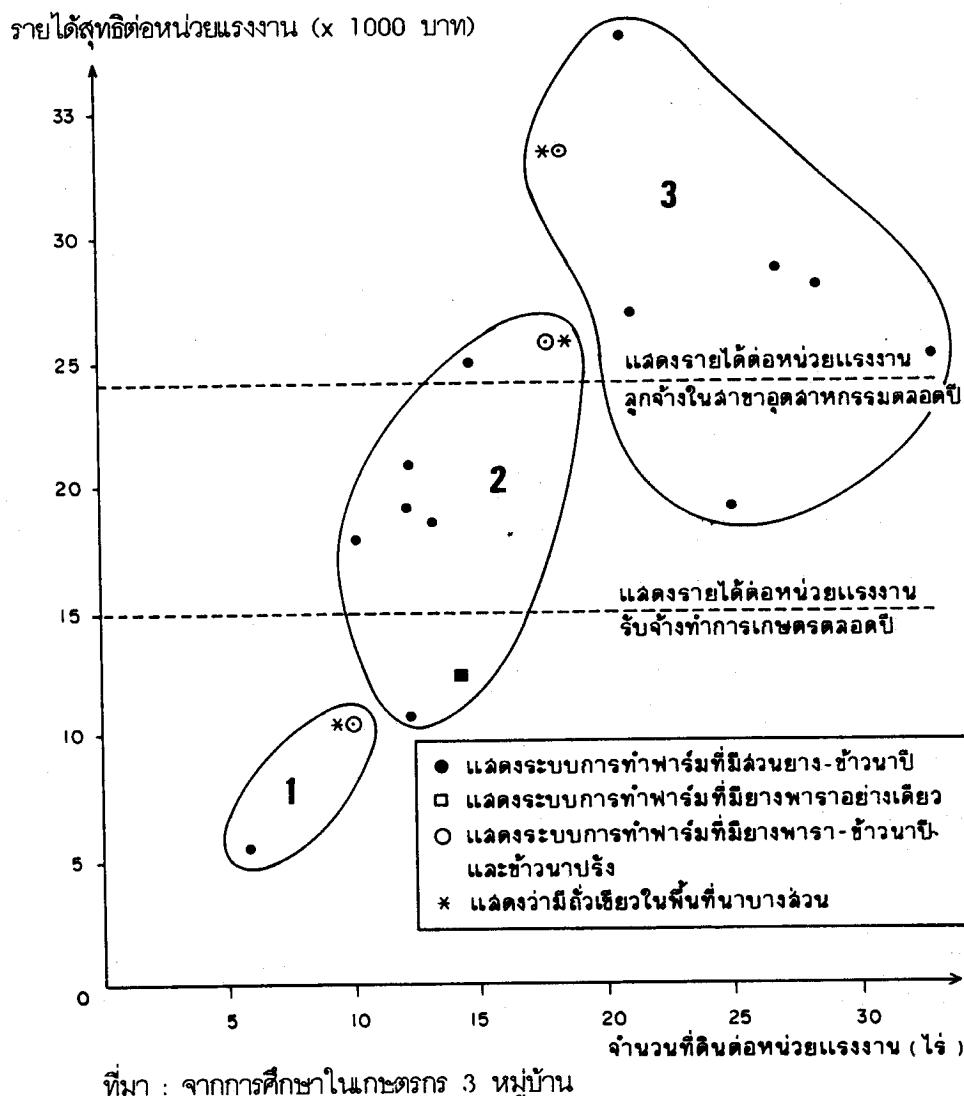
สรุปภารกิจของระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพารา

ภารกิจของระบบสังคมเกษตรอาจพิจารณาว่าระบบมีความสามารถผลิตซ้ำ (reproductibility) ได้ 2 ประการคือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และทางระบบนิเวศน์ ได้มากน้อยแค่ไหนจากการนำอาชญากรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม ไปเบริญเที่ยบผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนในการทำงานรวมทั้ง การเกษตร (ภาคที่ 4) พบร่วมกันว่า ผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนของเกษตรกรประเภทที่ 1 ต่ำกว่า ค่าจ้างแรงงานทำการเกษตรในห้องถัง ในขณะที่ประเภทที่ 2 อยู่ระหว่างค่าจ้างรายวันที่ได้รับสำหรับการทำงานเกษตรในห้องถังกับรายได้จากการเป็นลูกจ้างในสาขาอุดสาหกรรมในเมือง ส่วนประเภทที่ 3 นั้นมีผลิตภัณฑ์สูงกว่ารายได้การเป็นลูกจ้างในสาขาอุดสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาประวัติและแนวโน้มของฟาร์มเหล่านี้พ่อสรุปภารกิจของระบบสังคมของ การผลิตยางพาราได้ดังนี้

เกษตรกรประเภทที่ 1 เริ่มเป็นเจ้าของที่ดินโดยได้ส่วนแบ่งมาจากพ่อ-แม่ (กรณีที่อาศัยอยู่ในเขต นั้นอยู่แล้ว) หรือได้จากการซื้อที่ดิน (ในการเดินทางมาจากการเดินทางที่ 1) ในปัจจุบันจะไม่สามารถเพิ่มที่ดินได้อีก เพราะราคาที่ดินสูงขึ้นมาก ในขณะที่ถ้าไม่ออกพืชอาจมีการทำนาเหลือไว้ขายบ้างเล็กน้อย หรือมีที่ให้เช่านาเพิ่มขึ้นบ้าง แต่จะไม่มีโอกาส เช่นนาในพื้นที่สวนยางได้เลย เพราะพื้นที่ที่ทำนา ในเขตสวนยางมีน้อย ลูก ๆ จึงมักต้องทำงานรับจ้าง เช่น การกำจัดวัชพืชในสวนยาง หรือยางแบ่ง ครึ่งผลผลิต ทำงานช่วยครัวในเมือง เป็นต้น เพื่อเป็นรายได้ในครัวเรือนและในขณะที่ราคายาง มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ เส้นวัดความสามารถในการผลิตซ้ำเพิ่มขึ้นทุกที แนวโน้มของฟาร์มประเภทนี้ จึงต้องออกจากพื้นที่ในช่วงอายุ (generation) ต่อไปอาจโดยการขายที่ดินออกพืชเข้าเมืองหรือไม่ก็ เป็นลูกจ้างประจำในสวนยางถ้าหากไม่สามารถพูดแหล่งรายได้ที่ดีพอมากกว่านี้

เกษตรกรประเภทที่ 2 โดยมากอพยพมาจากเขตที่ดินราคากลางๆ ที่ปลูกยางได้ หรือไม่เกษตรกรประเภทนี้เป็นผู้ที่ได้รับส่วนแบ่ง ที่ดินจาก พ่อ-แม่ ซึ่งเป็นเกษตรกรประเภทที่ 3 ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ รายได้ที่เกิดจากการเกษตรพอเพียง ให้อยู่ในหมู่บ้านได้ช่วงนี้ แต่การออมก็ยังมีน้อย ในระยะสั้นฟาร์มประเภทนี้จึงสามารถอยู่ได้ ยกเว้น กรณีราคายางตกมาก ๆ แต่ในระยะยาวการขยายพื้นที่ทำได้จำกัด เพราะนอกจากบัญหาการออม ประการหนึ่งแล้ว พื้นที่ ๆ ที่สามารถปลูกยางได้ก็ได้ขยายถึงจุดจำกัด ยกเว้นจะเข้าไปบุกเบิกพื้นที่ โดยผิดกฎหมายในเขตป่าสงวน และถ้าหากมีการบุกรุกพื้นที่ดินให้ลูก ๆ อีกในอนาคต ฟาร์มประเภทนี้กล กล่ายเป็นประเภทที่ 1 พื้นที่ ในขณะที่บางฟาร์มอาจมีการออมบ้าง แต่ก็ไม่สามารถออมจนซื้อที่ดินจาก ประเภทที่ 1 มาได้มากนัก

ภาพที่ 4 แสดงผลิตภัณฑ์รวมพิจารณาโดยใช้เกณฑ์รายได้สุทธิต่อหน่วยแรงงาน สำหรับเกษตรกร ช้าวนยาง ประเภทที่ 1, 2 และ 3

เกษตรกรประเภทที่ 3 เริ่มต้นเป็นจ้าของที่ดินคล้ายกับประเภทที่ 2 แต่ส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นเดินที่สามารถจับจองที่ดินไว้เป็นจำนวนมากได้ในระยะแรก และยังครอบครองพื้นที่นามากเกินแรงงานในครอบครัวจะทำได้ เนื่องจากการจับจองที่ดินในระยะแรก ต้องค้นหาที่นาเป็นหลักก่อน ฟาร์มประเภทนี้มีการออมมาก จึงมีโอกาสซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นได้ แม้จะมีการแบ่งที่ดินบางส่วนให้กับลูก ๆ แต่เนื่องจากลูก ๆ ทำงานในเมืองส่วนใหญ่ พื้นที่นาส่วนจึงให้ทำแบบแบ่งครึ่งผลผลิต ในระยะยาว ที่ดินยังมีความเพียงพอ เป็นที่น่าสังเกตว่าฟาร์มประเภทนี้มีการตัดแปลงพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้เลี้ยงวัวและลงทุนปลูกไม้ผลในพื้นที่นาส่วนพื้นที่ดูแลความเสี่ยงในแบบรากฐาน และเป็นแหล่งรายได้ยามชรา เพราะเป็นงานที่ให้ผลตอบแทนต่อเวลาการทำางานมากกว่าข้าวและยางพารา จากการเปรียบเทียบผลิตภาพของการทำงานภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจปัจจุบันพอกล่าวไว้ว่า ถ้าหากวิธีการผลิตของระบบสังคมเกษตรกรผลิตധุหารายได้สูงคงเป็นอยู่แบบปัจจุบัน แนวโน้มในอนาคต พื้นที่ต่อหน่วยแรงงานจะต้องเพิ่มขึ้นเพื่อให้สามารถอยู่ในระบบได้ ฟาร์มที่มีพื้นที่ต่อหน่วยแรงงานน้อยจะขาดที่ดินให้แก่ฟาร์มใหญ่ ทำให้มีฟาร์มที่ต้องใช้แรงงานจ้างเพิ่มขึ้นเพราะไม่สามารถทำสวนยางได้เกิน 12 ไร่ต่อหน่วยแรงงานในครัวเรือน

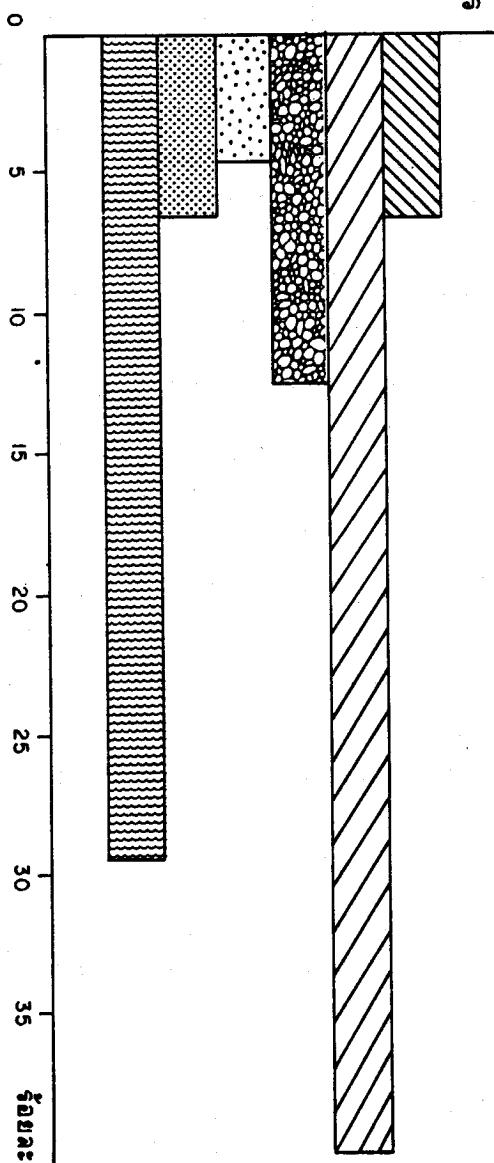
เกษตรกรประเภทที่ 4 (ไม่ได้แสดงในกราฟ เพราะไม่มีแรงงานในครัวเรือนทำสวนยาง) มีแนวโน้มมากขึ้น เนื่องจากมีความสามารถในการออมมากกว่า จึงทำให้ซื้อที่ดินจากเกษตรกรประเภทที่ 1 และ 2 ส่วนล่าง ๆ ได้ และมีแนวโน้มเป็นแหล่งรองรับแรงงานจ้างเพิ่มขึ้นด้วย ปัจจุบันแนวโน้มเกษตรกรที่เป็นลูกจ้างเพิ่มมากขึ้นทุกที่ ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของประชากรและการสูญเสียการเป็นเจ้าของที่ดินทำให้มีเกษตรกรประเภทที่ 5 มีเพิ่มมากขึ้น ลูกจ้างหลักนี้จะถูกจ้างโดยเกษตรกรประเภทที่ 3 และ 4 ดังนั้นเพื่อไม่ให้แรงงานออกไปปลูกมีมองมากกินความสามารถในการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมที่จะรองรับแรงงาน จึงจำเป็นต้องทำให้ผลิตภาพการผลิตยางเพิ่มขึ้นอย่างน้อยเท่ากับอัตราเงินเพื่อ รวมทั้งควรสนับสนุนให้เกษตรกรทุกประเภทมีความสามารถในการผลิตรวมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเกษตรกรประเภทที่ 1 และ 2 เพื่อจะได้ไม่ต้องสูญเสียการเป็นเจ้าของที่ดินไปซึ่งจากภาพที่ 5 แสดงให้เห็นว่าโอกาสในการกิจกรรมเกษตรกรประเภทที่ 1 และ 5 ในอนาคตมีมากเนื่องจากการลดลงของเกษตรกรประเภทที่ 2

ความทันสมัยในการทำสวนยางพารา ไม่ว่าจะผ่านกระบวนการให้ทุนอุดหนุนหรือไม่ก็ตาม ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับเกษตรกรรายใหญ่ที่สามารถเผชิญปัญหาในช่วงที่ยางยังไม่ให้ผลผลิต ส่วนเกษตรกรประเภทที่ 1, 2 และแม้กระทั่งประเภทที่ 3, 4 บางส่วน จะมีการปฏิวัติตามรูปแบบของการส่งเสริมน้อยมาก เพราะไม่สามารถบรรลุความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรได้ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างลูกจ้างนายจ้างที่ต้องเกื้อหนุนชึ่งกันและกัน ทำให้การพัฒนาเทคโนโลยี ในระบบยางสำหรับเกษตรกรเป็นไปได้ช้า การพัฒนาจึงควรให้ความสำคัญการรวมกลุ่มเกษตรกรอย่างจริงจัง รวมทั้งเน้นการพัฒนาศูนย์ภาพยางแผ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลกในอนาคต

ประบاهกของเกษตรกร

ประบاهกที่ 1
ประบاهกที่ 2
ประบاهกที่ 3
ประบاهกที่ 4
ประบاهกที่ 5

อีบฯ

- ▢ ประบاهกที่ 1 หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกข้าวตามสัดส่วนโดยประมาณเท่ากับ 35 ร่องต่อ 1 ไร่
- ▢ ประบاهกที่ 2 หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกข้าวตามสัดส่วนโดยประมาณเท่ากับ 30 ร่องต่อ 1 ไร่
- ▢ ประบاهกที่ 3 หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกข้าวตามสัดส่วนโดยประมาณเท่ากับ 25 ร่องต่อ 1 ไร่
- ▢ ประบاهกที่ 4 หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกข้าวตามสัดส่วนโดยประมาณเท่ากับ 20 ร่องต่อ 1 ไร่
- ▢ ประบاهกที่ 5 หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกข้าวตามสัดส่วนโดยประมาณเท่ากับ 15 ร่องต่อ 1 ไร่

พื้นที่ : ประมาณการจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านใน 3 หมู่บ้าน

ภาพที่ 5 แสดงประบاهกต่าง ๆ ของเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ ใน 3 หมู่บ้านที่ศึกษา

การค้นหาเทคนิคชี้สำคัญของการแก้ปัญหาของเกษตรกร น่าจะเป็นการวิจัยทางพัฒนาที่เหมาะสมกับอัตราความหนาแน่น และความหนาแน่นต่อระบบการคิดของเกษตรกร เพื่อให้เหมาะสมกับความเข้มข้นของการใช้เวลาในการทำงานของเกษตรกร พร้อมทั้งหาเทคนิคชี้วิธีการใหม่ในการปลูกพืชยืนต้น ที่สามารถปลูกแซมในสวนยางได้ในระยะยาว ซึ่งผลการวิจัยนี้อาจจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขความไม่ถ้วนราษฎร์ของธรรมชาติอันเนื่องมาจากการใช้เทคนิคทันสมัยในระบบการปลูกยางพารา ในปัจจุบันได้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

ศูนย์ประสานงานการพัฒนาชนบทแห่งชาติ. 2533. สรุปประเด็นการอภิปรายเรื่อง "การฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยภาคใต้". 20 หน้า

สมชาย เกียรติกำจาย. 2534. ยางธรรมชาติ : ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของราคา. รายงานศรษฐกิจ ธนาคารกรุงไทยจำกัด (มกราคม 2534) หน้า 45-49.

ส่วนวิชาการธนาคารกสิกรไทย. 2525. ยางพารา. เอกสารทางวิชาการ ปีที่ 4 ฉบับที่ 2/2535. 143 หน้า.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2533. สรุปสถานการณ์ด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร. 171 หน้า.

Banque Mondiale. 1986. Rapport sur le development dans le Monde 1987. Washington D.C.

Guy Treuil. 1987. Sathing Phre : Un Systems agraire en crise au Sud de la Thailand. These en Agro-economic. INAPG. Paris. 277 pp. plus annexes.

Somyot Thungwa. 1989. Differentiation des Systemes d'exploitation Agricole au Sud de la Thailand. These en Agro-economic. INAPG. Paris. 385 pp. Plus annexes

Theodore Panayotou. 1989. The economics of man-made natural disasters : a framework for rehabilitation and prevention. Individual Report for The National Operations Center. NESDB. Bangkok. 36 pp.